

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Markéta Kubecová

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Oddělení primární a předškolní pedagogiky

Bakalářská práce

Domácí vzdělávání jako alternativa

Homeschooling as Alternative

Vypracovala: Markéta Kubecová

Vedoucí práce: doc. MgA. et MgA. Stanislav Suda Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 27. 3. 2015

.....

Markéta Kubecová

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu doc. MgA. et MgA. Stanislavu Sudovi Ph.D. za pomoc, odborné vedení, cenné rady, připomínky a podněty, které mi poskytoval v průběhu zpracovávání bakalářské práce.

Můj obrovský dík za povzbuzení při volbě tématu a také za následné konzultace patří vážené paní docence PhDr. Ludmile Prokešové, Csc.

Díky náleží také panu Petru Plaňanskému z Asociace pro domácí vzdělávání za pomoc při orientaci v problematice domácího vzdělávání a za zprostředkování kontaktů na další konzultanty a rodiny, které se domácímu vzdělávání věnují.

Dále chci poděkovat všem matkám - vzdělavatelkám, které byly ochotny vyplnit dotazník a všem pedagogům, se kterými jsem mohla o tématu hovořit. Současně děkuji všem bývalým domácím školákům, kteří mi poskytli rozhovor.

V neposlední řadě děkuji svému manželovi a synům za podporu a pochopení, které mi během studia a psaní bakalářské práce poskytovali.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je zjištění motivace a důvodů rodičů volit domácí vzdělávání, proniknutí do základní problematiky domácího vzdělávání a poskytnutí informací o domácím vzdělávání jako alternativě plnění povinné školní docházky učitelkám mateřských škol. Jaká jsou pozitiva a negativa domácího vzdělávání z pohledu rodičů - vzdělavatelů, učitelek a učitelů MŠ, ZUŠ a ZŠ, kteří mají s doma vzdělávanými dětmi osobní zkušenost? Jací rodiče volí domácí vzdělávání? Pro jaké děti je domácí vzdělávání určeno? Jaká úskalí přináší domácí vzdělávání? Probíhá hladce sekundární socializace doma vzdělávaných dětí? Jaké jsou s časovým odstupem postoje k domácímu vzdělávání z perspektivy dětí, které jím prošly? Jako učitelky MŠ bychom měly být schopny podat rodičům dostatečné množství informací o této stále populárnější alternativě. Smíšené šetření má tři části: V první - kvantitativní části šetření je použita metoda dotazníku. U druhé - kvalitativní části šetření je použita metoda individuálního narativního rozhovoru a výzkumným souborem byly děti, které již domácím vzděláváním prošly. Třetí část šetření - opět kvalitativní, použita je metoda individuálního narativního rozhovoru s učitelkami a učiteli MŠ a ZUŠ, kteří mají s doma vzdělávanými dětmi osobní zkušenost a učitelkami ZŠ, které přezkušují doma vzdělávané děti. Z výzkumu vyplývá, že motivací rodičů volit DV je touha věnovat se svým dětem, dát jim jistotu, zázemí, pohodu a bezpodmínečnou lásku. Rodiče převzali zodpovědnost za výuku svých dětí. Více než polovina dětí, které se učí doma, navštěvovala MŠ. Učitelky MŠ, které měly zkušenost s těmito dětmi, k nim přistupovaly stejně, spolupráce s rodiči byla nadprůměrná. Pozitiva DV jsou individuální přístup, rodinné prostředí bez stresu a flexibility. Negativ se našlo minimum - rodičům vadí náročnost pro vzdělávajícího a absence finančního příspěvku. DV je určeno pro všechny děti (ne jenom handicapované nebo talentované), kterým ho rodiče jsou ochotni poskytnout. Socializace doma vzdělávaných dětí probíhá bez obtíží. Všichni žáci, kteří DV prošly, na něj mají příjemné vzpomínky.

Klíčová slova: domácí vzdělávání, předškolní vzdělávání, rodina a socializace.

ABSTRACT

The aim of this Bachelor's dissertation is to discover the motivation and the reasons why parents decide for homeschooling, to get to the heart of the issue, and to provide information on homeschooling as an alternative of compulsory education to preschool teachers. What are the pros and cons of homeschooling from the point of view of the parents – teachers, preschool and school teachers and the art school teachers who have had any kind of experience with homeschooling? What types of parents decide for homeschooling? What types of children is homechooling suitable and eligible for? What difficulties can homeschooling bring about and face? Are there any problems with the secondary socialization of homeschooled children? What is the hindsight attitude of homeschooled children to their homeschooling? As preschool teachers we should be able to provide parents with sufficient and satisfactory information on this more and more popular alternative. The following survey consists of three parts: the first, quantitative section, shows a questionnaire. In the second, qualitative section, the method of a narrative interview is used with the target research group being children who have undergone the homeschooling process. The third section – again qualitative, uses the method of a narrative interview with the preschool and school teachers who have had a personal experience with homeschooled children, and with the teachers of primary schools who have examined the homeschooled children. The research shows that the motivation of the parents who have decided to teach their children at home is the desire to devote themselves to their children, to provide their children with a secure, friendly and peaceful environment and to show them unconditional love. Parents assumed responsibility for the education of their children. More than half of the homeschooled children attended kindergartens. The kindergarten teachers who had these children in their classes, had the same approach to them as to the other children and testify that the cooperation and communication with unselfish parents was outstanding. As positives of homeschooling have come out individual approach, family environment free of stress, and flexibility. Negatives of homeschooling are few; parents experience it as demanding and exacting and complain of the absence of financial support. Homeschooling is designed for all children (not only for the handicapped or the gifted)

whose parents have decided and are willing to enable their children to do it. Socialization of the homeschooled children has taken place without problems. All those children have pleasant memories of their years at homeschooling.

Keywords: homeschooling, preschool education, family and socialization.

Obsah:

Úvod	10
1. TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Škola doma	10
1.1.1 Co je to vlastně škola?	10
1.1.2 Rodina jako místo primární socializace	11
1.1.3 Volba způsobu vzdělávání.....	12
1.2 Domácí vzdělávání	13
1.2.1 Vymezení pojmu domácí vzdělávání	13
1.2.2 Co je to alternativa a alternativní škola?.....	14
1.3 Stručná historie domácího vzdělávání	15
1.3.1 Domácí vzdělávání ve světě	15
1.3.2 Historie domácího vzdělávání u nás	16
1.3.3 Osobnosti vzdělávané doma	16
1.3.4 Osobnosti, které vzdělávaly doma	17
1.3.5 Potlačení domácího vzdělávání	18
1.4 Současné pojetí domácího vzdělávání	19
1.4.1 Domácí vzdělávání v jiných státech	19
1.4.2 Domácí vzdělávání v naší současné legislativě	19
1.4.3 Domácí vzdělávání na druhém stupni ZŠ	20

1. 5 Pedagogicko-psychologické hledisko	21
1. 5. 1 Pohled amerických psychologů	21
1. 5. 2 Pohled českých psychologů	21
1. 5. 3 Předškolní pedagog a domácí vzdělávání?	23
1. 6 Specifika domácího vzdělávání	24
1. 6. 1 Pozitiva domácího vzdělávání	24
1. 6. 2 Obavy o socializaci dětí z DV	24
1. 6. 3 Metody a formy výuky	25
1. 7 Role rodiče v domácím vzdělávání	27
1. 7. 1 Jaké rodiny preferují domácí vzdělávání?	27
1. 7. 2 Financování domácího vzdělávání	28
1. 7. 3 Důvody rodičů volit domácí vzdělávání	29
1. 8 Závěr teoretické části	30

2. PRAKTICKÁ ČÁST	31
2.1 Cíl praktické části práce a předpoklady	31
2.2 Metodika	32
2.2.1 Metodika první části šetření	32
2.2.2 Metodika druhé části šetření.....	32
2.2.3 Metodika třetí části šetření	33
2.3 Analýza jednotlivých souborů	34
2.3.1 První šetření	34
2.3.2 Druhé šetření	46
2.3.3 Třetí šetření	49
3. ZÁVĚR	53
4. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	54
SEZNAM PŘÍLOH	60

Úvod: „*Svému pradědovi jsem vděčen za to, že jsem nechodil do veřejných škol, nýbrž jsem měl výborné učitele doma; a také za poznatek, že se na takových věcech nemá šetřit nákladu.*“ (Aurelius, 1969)

V bakalářské práci se zabývám domácím vzděláváním, protože bych ráda, abychom jako učitelky MŠ podávaly přesné a ucelené informace rodičům o této možnosti vzdělávání na 1. stupni ZŠ. Děti, které se vzdělávají doma, nezřídka předtím absolvují MŠ. Rodiče předškoláků často ani netuší, že mají jinou možnost, než vodit prvňáčka do budovy ZŠ každý pracovní den. Poukazuji též na to, že u nás není výuka doma novinkou, probíhala tu tradičně do roku 1939 a teď se opět (už 10 let uzákoněna) řadí k osvědčeným progresivním (avšak ne masovým) alternativám. Můj kladný vztah k domácímu vzdělávání umocňuje osobní zkušenost, věnuji se mu šestým rokem. Aktuálně vzdělávám dva ze svých synů (4. a 2. třída), v příštím školním roce přibude ještě letošní předškolák. Nejstarší syn se letos bez problémů adaptoval v 6. třídě „klasické“ ZŠ, 1. stupeň absolvoval v „domácí škole“.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Škola doma

1.1.1 Co je to vlastně škola?

Domácí vzdělávání nazývá Petr Plaňanský z Asociace pro domácí vzdělávání životním stylem (AVD, 2014). Jaký význam byste přisoudili slovu "Scholé", ze kterého odvozujeme pojem škola? Součkův Řecko-český slovník ho definuje jako: "*odpočinek, prázdná chvíle*" (Souček, Heller, Pokorný, 1997) a etymologický slovník: "*poklid, prázdnost*" (Holub, Lyrer, 1992).

Lidé volno využívali k nabývání duševního blaha, navštěvovali filozofy, aby se obohatili o znalosti. Nabízí toto dnešní škola jako instituce? A kde se to ztratilo? U Marie Terezie a její povinné školní docházky, či u Josefa II. a jeho zrušení klášterů, které byly centry vzdělanosti? Nebo k tomu došlo už po bitvě na Bílé hoře, když byla vyhnána naše protestantská elita?

Tyto otázky si klademe my, pedagogové, kladou si je podobně i mnozí rodiče. Východiskem uvažování může být volba „domácí školy“. **Rodič na sebe v domácím vzdělávání** (dále jen DV) **přebírá zodpovědnost za předávání poznatků a zkušeností.** Možná mu připadá zvláštní toto privilegium delegovat na někoho, koho dobře nezná, nemusí si být jistý, s jakým učitelem se jeho dítě v budově školy setká. Rodič si možná pouze chce být jistý, že jeho dítěti, na kterém mu záleží, přinese někdo vědomosti láskyplnou formou, dokáže ho motivovat a podporovat jeho přirozenou zvědavost. Kdo jiný by to mohl dokázat než rodič, který vnímal osobnost dítěte už od prenatálního období vývoje? Namítáme, že rodič nemá dostatek pedagogicko-psychologických vědomostí? Nutno přiznat, že garancí dobrého charakteru není žel ani vysokoškolské vzdělání.

Helus uvádí v souvislosti s instutualizací školství zajímavou myšlenku, nazývá tento proces „zeškolšťování dítěte“: *„Dítě musí projít vzdělávacím systémem, aby se stalo jedincem, který je použitelný v armádě, schopné obstát v moderním způsobu vedení války a dokáže se zapojovat do průmyslové výroby.“* (Helus, 2004)

1. 1. 2 Rodina jako místo primární socializace

Komenský shrnuje rodičovské výchovně-vzdělávací povinnosti takto: *„Suma tedy toho, k čemu nevyhnutelně mládež vedena býti má, jest troje toto: víra a pobožnost, mravové a cnosti, jazyků a všelijakých lidských umění povědomost. V tom trém kdo prospívající mládež má, ten v domě svém ráj má, v němž se nebeští strůmkové štěpují, zalévají, rostou, kvetou.“* (Komenský, 1992)

Profesor Matějček mluvil o tzv. rodičovských postojích, které se v nás formují už ve vlastní rodině: „Už od poloviny 20. století je jasné, že vyvíjející se plod je v kontaktu a v součinnosti nejen s matčinými tělesnými pochody, ale i s její psychikou. Z toho plyne, že dítě je v jistém smyslu vychovááno už během těhotenství. Ale už dříve psychologové přišli na to, že způsob, jakým se chováme k dítěti a jak je tedy vychovááme, je dalekosáhle ovlivněn našimi tzv. Rodičovskými postoji, které se vytvářejí dávno dříve, než k nějakému těhotenství vůbec dojde.“ (Matějček, 1996)

Vítěčková rozšiřuje o sociologické hledisko: „Rodina se neustále vyvíjí, je zde vzájemná interakce mezi společností a rodinou, které se vzájemně ovlivňují.“ (Vítěčková, 2011)

Rodina pro dítě nevytváří vakuum, dítě se stýká s vrstevníky, příbuznými, sousedy a navštěvuje volnočasové aktivity.

Prokešová zmiňuje postoj k DV v současné USA: „Je oficiálně uznáván význam rodiny v participaci na vzdělávání dětí, oceňována snaha rodičů předat dětem vyznávané morální hodnoty a občanské kvality.“ (Prokešová, 2004)

1. 1. 3 Volba způsobu vzdělávání

Prokešová uvádí, že „... před některými rodiči **předškoláků** stojí nelehký úkol posoudit, zda jejich dítě obstojí v nárocích, které přináší vzdělávání v běžné základní škole, a uvážit, zda nemají zvolit jiné řešení, protože se z různých míst dozvídají, že je jejich přirozeným právem rozhodovat nejen o výchově, ale také o vzdělávání svých dětí, aby od počátku bylo úspěšné.“ (Prokešová, 2004)

A Mertin dodává: „Žijeme v demokratické společnosti, kde si každý rodič může zvolit pro dítě školu, jakou chce, nebo i převezme za vzdělávání svého dítěte osobní zodpovědnost. Této možnosti někteří rodiče využívají a vzdělávají své dítě doma, případně si k tomu sjednávají domácí učitele.“ (Mertin, 2005)

1. 2 Domácí vzdělávání

1. 2. 1 Vymezení pojmu domácí vzdělávání

Školský zákon **individuální vzdělávání** charakterizuje jako „jiný způsob plnění povinné školní docházky, který se uskutečňuje bez pravidelné účasti ve vyučování ve škole“. V současné době by měl být pojem "individuální vzdělávání" (protože je zaměňován se "vzděláváním podle individuálního plánu") nahrazen vžitým "**domácí vzdělávání**". V DV se vyučujícím dítěte stává obvykle rodič nebo jím delegovaný učitel a výuka neprobíhá v budově školy, ale většinou v domácím prostředí.

V pedagogickém slovníku je definován jako "*alternativa vůči povinné školní docházce.*" (Průcha, Walterová, Mareš, 2009)

Termín "**domácí škola**" doporučuje Jančaříková užívat pouze pro přímé vyučování v domácím prostředí (Jančaříková, 2006).

Pojem individuální vzdělávání není přesný, matky vzdělávají nezářídka víc dětí najednou. Nebo se střídají – jedna z matek vyučuje třeba angličtinu společně děti z obou rodin a pak druhá připraví výtvarnou dílnu. Rodiny společně navštěvují muzea, galerie, divadla a pořádají výlety, takže výuka neprobíhá jenom doma (tzv. **komunitní vzdělávání**). Pro děti, které jsou vzdělávány doma, se vžilo pojmenování **domácí školáci**. Rodiče, kteří učí doma jsou **domácími vzdělavateli**, většinou jde o **matky - vzdělavatelky**. DV se hodí pro všechny děti (nejen pro děti s handicapem nebo pro děti talentované), podle zákona rodič uvádí „*závažné důvody pro volbu individuálního vzdělávání*“. (Zákon č. 561/2 004 Sb. § 40 a 41, 2005) Důvodem může být zájem o dítě. **DV se hodí pro děti, které se chtějí vzdělávat doma a jejich rodiče jsou jim to ochotni poskytnout.** DV je vzájemná interakce mezi vzdělávajícím rodičem a dítětem (dětmi). Toto propojení se neděje nahodile, monitoruje ho a pravidelně prověřuje tzv. **kmenová škola**, nemusí se jednat o školu spádovou (Zákon č. 561/2 004 Sb. § 36, 2005).

Kmenová škola poskytuje matce části svého ŠVP jako podklad pro tvorbu tematického plánu domácího školáka, případně vlastní tematický plán. Rodiče si ji zvolili a jejich děti jsou zde nahlášeny v konkrétní třídě, u konkrétního třídního učitele, docházejí sem pravidelně na **přezkušování**, kam si přinášejí portfólio, sešity, pracovní sešity, výrobky, fotky, prezentace, video-ukázky z aktivit apod., absolvují písemné i ústní zkoušení. Profesionál rozpozná, jak dítě vedou po stránce výchovné i vzdělávací. Domácí školák má možnost spolu se spolužáky z kmenové školy navštěvovat divadla, galerie, výlety a plavecký výcvik. Některé kmenové školy mají **konzultantky DV**, které prošly osobní zkušeností, učily své děti doma, a pořádají přednášky o DV pro veřejnost. Konzultantka navštěvuje rodiny, nabízí jim společné akce, které ale mohou iniciovat i ony. Učitelka nebo konzultantka nabízejí konzultace a předávají metodická doporučení. Dochází ale i k opačnému efektu, matka inspiruje – přichází s nápady, knihami, učebnicemi atd.

Kmenové školy se od sebe liší počtem domácích školáků, na něm závisí forma přezkušování. Pokud je více domácích školáků, má škola konzultantku a ta se podílí na přezkušování, které probíhá v rámci skupiny domácích školáků. Na kmenové škole, kde je domácích školáků pouze několik, probíhá přezkoušení v rámci běžného vyučování v třídním kolektivu. Volba přátelského prostředí kmenové školy se ukazuje pro DV důležitá. Mezi rodičem a pedagogem je vhodné pěstovat **atmosféru důvěry**, nutný předpoklad, aby DV fungovalo. Matka, která své dítě učí, uvítá podporu v rodině i od konzultanta či učitelky. Pokud ředitel nebo pedagog není nakloněn této formě, spolupráce bývá neplodná, rodina časem volí jinou kmenovou školu. Pro plnění školní docházky běžným způsobem, "chozením do školy", používám termín **klasická škola**.

1. 2. 2 Co je to alternativa a alternativní škola?

Alternativa znamená možnost volby. Právě výběr zdůrazňujeme v naší demokratické společnosti. Jako rodič si mohu zvolit DV, mně blízký způsob, jakým bude mé dítě plnit povinnou školní docházku.

Slovo alternativa v pedagogice chápeme v přeneseném významu, kdy hovoříme o alternativním školství, protiváze klasického modelu. DV je alternativní z hlediska organizační formy, ale i z mnoha dalších hledisek.

Průcha uvádí, že: *"Téma alternativních škol a inovativních koncepcí nelze nahlížet izolovaně, nýbrž v existujícím širším kontextu (praxe, teorie, výzkum)."*

Alternativní školu vymezuje jako *"odlišnou od státní či tradiční, obvykle radikální."* Shrnuje, že se *"něčím odlišují od hlavního proudu standardních, běžných, převažujících škol."* (Průcha, 2001)

1. 3 Stručná historie domácího vzdělávání

1. 3. 1 Domácí vzdělávání ve světě

Ve starověkých kulturách se informace předávaly z otce na syna, například v Izraeli - jak se dozvídáme v knize knih: *„Poslouchej, synu můj, otcovo poučení, od matčiny pokynů se nevzdaluj.“* (Bible 21, 2009)

V 17. století zdůrazňoval Angličan John Lock (1632-1734) individuální výchovu mladých gentlemanů a akcentoval důležitost výběru učitele (Štverák, 1991).

Na něj v následujícím století navázal francouzský pedagog Jean Jacques Rousseau, propagátor (mimo jiné) individuálního vzdělávání (Jůva, 1997).

Detailně se dějinami DV zabývá Kostecká (Kostecká, 2003).

Mezi zahraniční osobnosti vzdělávané doma patří: Alighieri, Bacon, Pascal, Matternich, Edison, Churchill, Goethe, Mickiewicz, Puškin, Gogol, Lermontov, Turgeněv, Tolstoj a C. S. Lewis (Paměť domácího vzdělávání, 2008).

1. 3. 2 Historie domácího vzdělávání u nás

V roce 1457 založená Jednota bratrská, kladla základ vzdělávání do prostředí rodiny. Vycházela tím z výchovatelských praktik předreformních náboženských myslitelů. Ještě sto let před J. A. Komenským Jednota neakcentovala vzdělanost, až biskup Jan Roh z Domažlic (1485 - 1547), současník Martina Luthera, začal zdůrazňovat vzdělání. Na něj potom navázal Jan Blahoslav (1523 – 1571). Tradice bratrského vzdělávání utlumila třicetiletá válka (Jůva, 1997).

Podle Mertina: Marie Terezie „...*chácala domácí vzdělávání jako rovnocennou vzdělávací možnost s jednou jedinou zkouškou, kterou muselo složit každé takové dítě na konci základního stupně vzdělávací cesty.*“ (Mertin, 2006)

Některé osobnosti národního obrození jím prošly nebo vzdělávaly své děti doma kvůli obavám z germanizace. V prvorepublikovém Československu patřilo mezi reformní proudy pedagogiky. Až do Mnichovské dohody. (Vzdělávání se od roku 1939 mohlo odehrávat pouze v institucích schválených státem. Po válce na nacisty navázali komunisté, kteří chtěli mít vzdělávací proces budoucí generace také zcela pod kontrolou.) Oba totalitní režimy DV neumožňovaly, tradici násilně přerušily.

1. 3. 3 Osobnosti vzdělávané doma

Mezi významné osobnosti našich dějin, které se vzdělávaly doma, patří: ve 14. století - Ondřej z Dubé, Smil Flaška z Pardubic a Tomáš Štíttný ze Štíttného: "*Jak uvádí ve svých spisech – první vzdělání získal doma od rodičů.*" (Petřík, 2010)

V 15. století: Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, v 16. století: Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic a Karel starší ze Žerotína (Paměť domácího vzdělávání, 2008). Petřík konkretizuje: "*Cesta mladého Žerotína za vzděláním vedla přes školy domácí do ciziny.*" (Petřík, 2010)

Doma se učil významný budějovický podnikatel a mecenáš Vojtěch Lanna. Z představitelů národního obrození to byli: Rettigová, Kollár, Zeyer, Braunerová, Světlá a Podlipská. A ještě později: Jaroslav Hašek, Karel Čapek, Vladislav Vančura, Vladimír Neff a pražská rodačka, pacifistka, nositelka Nobelovy ceny za mír, baronka Bertha von Suttnerová a vynálezce Otto Wichterle (Paměť domácího vzdělávání, 2008).

1. 3. 4 Osobnosti, které vzdělávaly doma

Některé známé osobnosti učily své děti doma, jiné byly najímány do rodin jako učitelé, např. už ve 14. století Tomáš Štítný ze Štítného. V 19. století Dobrovský, Purkyně, Němcová, Palacký, Čelakovský, Borovský, Smetana, Hájek a Čech. (Paměť domácího vzdělávání, 2008).

Podívejme se konkrétně na některé děti slavných buditelů: Ladislav Čelakovský jr. byl *"od počátku otcem veden k vytrvalé práci a nabyt důkladného vzdělání..."* (Březina, 1995)

Biolog J. E. Purkyně vzdělával doma syna Emanuela, budoucího botanika a zoologa: *"Až do osmi let dbal o výchovu sám otec, který jej seznamoval hlavně se zoologií. Pak se ho ujal otcův asistent dr. Oschatz,... Jako dvanáctiletý vstoupil Emanuel do 3. třídy katolického gymnázia."* (Březina, 1995)

Bohdaně a Jaroslavu Němcovým se *"dostalo prvních vědomostí doma od matky, která o jejich výchovu pečovala..."* Božena Němcová, si přála, jak uvádí Březina, aby se její dcera stala učitelkou, což dívka splnila až rok po matčině smrti (Březina, 1995). Pavla Josefa Šafaříka *"nejprve vzdělával v intencích své víry jeho otec,"* evangelický farář (Petřík, 2010). Rodina Palackých ilustruje, že DV probíhalo z generace na generaci - Hořejš uvádí, že František Palacký: *"Do školy, totiž ke svému otci... začal dobrovolně "z nudy", chodit už v pátém roce života."* (Hora-Hořejš, 2000)

Petřík doplňuje: *"Našel základy vzdělání nejprve u otce"* Jiřího (Petřík, 2010).

"Podle vlastního životopisu již v pěti až šesti letech přečetl celou Bibli, přestože některým jejím částem vůbec nerozuměl." Palacký na studiích opakovaně působil jako domácí učitel (Kořalka, 1998). A své děti Jana a Marii učil a nechal učit doma. Vnučka Františka Palackého *"Marie Riegrová-Červinková, nejstarší z dětí F. L. Riegra, první učitelku našla ve své matce."* (Březina, 1995)

1. 3. 5 Potlačení domácího vzdělávání

Ještě roku 1906 se v Čechách (bez Moravy a Slezska) vzdělávalo doma 876 dětí ve věku od 6 do 14 let (Paměť domácího vzdělávání, 2008). Což je srovnatelné s dneškem, kdy se v ČR vzdělává 832 dětí na 1. stupni. Totalitní režimy DV neumožňovaly, vzdělávání absolutně kontroloval stát. Některé aktivní matky i přes nevdli režimu vyučovaly své děti naprosto přirozeně, jak dokládá Ivan Havel, vědec, bratr prvního polistopadového prezidenta Václava. Božena Havlová malovala svým synům Ivánkovi a Vašíkovi v té době moderní nástěnné plakáty s didaktickým obsahem. Zpracovala takto nápaditě cykly Abeceda, Čísla a Věda. (Havel, 2003)

Po roce 1989 se začaly do českého školství promítat alternativy z ciziny i vracet reformní prvky z první republiky. V roce 1998 MŠMT (na popud rodičů sdružených iniciativou Společnost přátel domácí školy – později převzala jejich roli vyjednačce Asociace pro domácí vzdělávání) povolilo pokusné ověřování na 1. stupni ZŠ. Kmenové školy byly nejprve dvě, později čtyři. Výzkumný ústav pedagogický v Praze od té doby monitoruje DV v ČR. Podle výzkumu Jančaříkové jsou děti z DV jsou úspěšné ve srovnávacích testech, soutěžích a literární činnosti (Jančaříková, 2006).

V současnosti vzdělává ze známých osobností své děti formou DV manželka spisovatele Michala Viewegha, Veronika. Také zpěvák a hudebník Janek Ledecký vzdělával doma svého syna (nyní grafika, malíře a hudebníka) a svou dceru, snowboardistku, současnou mistryni světa, Ester Ledeckou, reprezentantku na OH v Soči.

1. 4 Současné pojetí domácího vzdělávání

1. 4. 1 Domácí vzdělávání v jiných státech

DV vychází z přirozeného prostředí v rodinném kruhu. V Evropě se s ním setkáváme téměř ve všech státech. Vyjma Německa, kde je zakázal Hitler a dodnes nebylo obnoveno. V židovských rodinách bylo vzdělávání rodiči zvykem. Tradice DV nebyla nikdy přerušena v Anglii. Je běžně užívanou formou ve vyspělých zemích jako např. v Japonsku, Francii, Austrálii a USA. Právě USA se podle Prokešové stala „*průkopníkem vzdělávání rodiči*“. Dále uvádí, že „*po letech sporů mezi zastánci a odpůrci domácího vzdělávání a po bojích o jeho legálnost je domácí vzdělávání v USA pokládáno za užitečnou a smysluplnou alternativu.*“ (Prokešová, 2004)

Jaké podmínky jsou stanoveny v 27 evropských i mimoevropských státech je možno podrobněji zjistit ze srovnávací analýzy, která DV ve svém závěru doporučuje (Pastorová, Altmanová, Koubek, 2012).

1. 4. 2 Domácí vzdělávání v naší současné legislativě

Nový školský zákon vstoupil v platnost v roce 2005. MŠMT se podrobně věnuje individuálnímu vzdělávání vyhláškou Čj. 14821/2007-22 bývalé ministryně školství Mgr. Dany Kuchtové. Informuje o tom, že takto zatím může být vzděláván pouze **žák 1. stupně**. (Podobně jako na Slovensku, kde bylo nově DV zakotveno později. V ostatních zemích, kde je DV povoleno, platí volba pro celou základní docházku nebo v rozsahu SŠ.) **Přezkoušení** žáka je u nás povinné 1x za pololetí, doporučeno ale nejméně 2x. Rodičům „domácích školáků“ se doporučuje sestavovat portfolio, do kterého vyučující nahlíží při hodnocení žáka. Pokud ředitel zjistí, že podmínky nejsou dodrženy, může individuální vzdělávání zrušit.

Kmenovou školu si vybírá rodič podle vlastního uvážení, může jí dnes být už jakákoli ZŠ. Rodič zjistí, zda jsou ředitel i vyučující DV nakloněni. Ředitel mu poskytne formulář "žádost o individuální vzdělávání". Některé školy nabízejí možnost DV. Záleží na řediteli a ochotě učitelů, zda se jejich ZŠ chce věnovat DV a tím rozšířit nabídku.

1. 4. 3 Domácí vzdělávání na druhém stupni ZŠ

DV na 2. stupni ZŠ umožňuje zatím od roku 2007 pouze tzv. **pokusné ověřování**. Podmínky pro rodiče jsou ztíženy: musí dosáhnout alespoň vyššího odborného (DiS.) či bakalářského vzdělání (Bc.), nebo mít jiné vysokoškolské vzdělání: Ve školním roce 2013/14 se u nás na 2. stupni v rámci pokusného ověřování vzdělávalo 177 žáků. V roce 2012/13 to bylo 120 žáků (Učitelství noviny, 2014).

Ve školním roce 2007/08 to bylo 26, 2008/09 to bylo 38, v roce 2009/10 to bylo 57, v následujícím roce 74, pak 101 (Pastorová, Altmanová, Koubek, 2012).

V lednu 2013 mělo MŠMT uzákonit DV na 2. stupni ZŠ, ministr Marcel Chládek se postavil proti, argumentem mu není pokusné ověřování, které zahrnuje 102 žáků, 65 z nich prospělo s vyznamenáním, 37 prospělo a žádné dítě nepropadlo (ADV, 2014).

Někteří domácí vzdělavatelé současného ministra oceňují, že rozšířil pokusné ověřování (z 6 škol na 19 kmenových ZŠ v ČR). Zájem vzdělávat dítě doma na 2. stupni se snižuje, není to tím, že by rodiče neměli vysokoškolské vzdělání. Málokdo obsáhne všechny předměty (i na klasické ZŠ učí dvouoborový specialista). Rodiče se shodují, že na 2. stupni nevidí důvod dítě vyučovat doma. Ani ADV není bezbřehým propagátorem. Jde tu spíše o princip, povolit DV v rámci celé povinné docházky jako v jiných státech. Doktor Václav Mertin usiluje o to, aby tzv. povinnou školní docházku nahradilo „povinné vzdělávání“, to už se plnilo alternativním způsobem a pokrylo by 1. i 2. stupeň ZŠ - podobně jako v Maďarsku a ve Slovinsku. Aktuálně - i po přijetí novely školského zákona (v únoru 2015) zůstalo DV na 2. stupni experimentem.

1. 5 Pedagogicko-psychologické hledisko

1. 5. 1 Pohled amerických psychologů

James Dobson z Jihokaliifornské univerzity, vědecký pracovník z dětské nemocnice v Los Angeles, autor knih *Dětský vzdor, Být sám sebou, Láska a kázeň ve výchově dětí, Rodičovství chce odvalu*, se dívá na problematiku volby školy: *„Podívejme se na typ školy, kterou by vaše dítě mělo navštěvovat, pokud máte možnost a jste ochotni uvažovat o několika alternativách. Každá má své výhody a nevýhody, v závislosti na potřebách dítěte a kvalitě programů dostupných v dané oblasti. Proto jsem rodičům nikdy paušálně nedoporučoval, kam mají své děti umístit.“* Takto doktor Bill Bennett z Univerzity v Texasu, absolvent Harvardu, bývalý ministr školství za prezidenta Ronalda Regana a šéf protidrogového oddělení za prezidenta George Bushe, který léta psal a přednášel o státních školách, hovořil o stavu amerického školství: *“V systému chybí konkurence. Vyžaduje se velmi málo zodpovědnosti. V našich školách působí někteří úžasní učitelé, ale také jsou tam takoví, kteří tam nemají co dělat. Nyní je známo, že úspěch dětí vzdělávaných doma je v podstatě všeobecný.“* (Dobson, 2003)

Populární americký psycholog, Kevin Leman uznává: *„Pokud jste se rozhodli pro domácí školu, máte mou úctu. Většina lidí, kteří se rozhodli pro domácí školu a které znám, jsou velmi cílevědomí a zapálení lidé.“* (Leman, 2010)

1. 5. 2 Pohled českých psychologů

Výchozí materiál pro všechny Rámcové vzdělávací programy - tzv. Čtyři pilíře současného vzdělávání, které doporučuje UNESCO: 1) Učit se poznávat. 2) Učit se jednat. 3) Učit se žít společně. A 4) Učit se být. Lze naplnit i formou DV.

"Školní vzdělání dítěti v žádném případě neuškodí... Pokud byste chtěli, aby bylo dítě vzděláváno úplně jinak, považujte o možnosti domácího vzdělávání dítěte." doporučuje Berníšková. (Berníšková, 2007)

Pekařová uvádí: *"Dítě potřebuje pevnou půdu pod nohama, pocit jistoty, že je milované. Bere od rodičů jako samozřejmost jejich obětavost, trpělivost a smysl pro hru. Dobrým rodičům není nic zatěžko, potlačí své potřeby, někdy i přemohou lenost a "žijí podle dítěte"."* (Pekařová, 2006)

Václav Mertin, dětský psycholog, vyučující FF UK a spoluautor knihy *Psychologie pro učitelky mateřské školy*, který pravidelně přednáší při konferencích ADV, si klade otázku: *„Při mediálně často propíraných problémech českého školství se nabízí otázka, jestli by nebylo lepší vzdělávat dítě doma?“* Zajímavé, že český i americký psycholog zdůvodňuje zvažování alternativy stavem školství ve vlasti.

Mertin dále naráží na to, že „chození do školy“ může být pouze rutinním praktikismem: ***„Pro většinu dospělých je vzdělávání natolik spojeno se školní budovou, že si neumějí představit, že by dítě nechodilo do školy. V řadě vyspělých států existuje možnost domácího vzdělávání. A není to jen, protože má dítě nejbližší školu několik set kilometrů od domova nebo je natolik zdravotně postižené, že nemůže do školy docházet. V demokratických společnostech mají prvotní zodpovědnost za dítě rodiče a jejich práva jsou omezována jen výjimečně. Takže se rodiče mohou sami rozhodnout, kde a jakým způsobem bude jejich dítě vzděláváno. Navíc víme, že naprostou většinu toho, co se člověk naučí, se naučí právě od rodičů. Doma se jako děti učíme zpravidla mnohem radostněji, přestože naši rodiče nebývají kvalifikovaní pedagogové. Důvod je jednoduchý. Máme rádi své rodiče a oni mají rádi nás. Jsou našimi vzory, a proto je chceme napodobit. Pozitivní citový vztah k blízkému člověku je pro učení jako živá voda. A tak desítky českých dětí nezažívají každodenní ranní spěch, zvonění, strach ze zkoušení, obavy ze špatné známky, tragiku špatného vysvědčení, ale mohou se vzdělávat ve známém prostředí s blízkými lidmi.“*** Mertin jmenuje úskalí DV: *„Rodiče si musejí mnohem hlouběji ujasnit cíle výchovy a vzdělávání i svou roli v tomto procesu. Pečují o dítě každý den od rána do večera. Zprostředkovávají různorodé životní situace, kontakt s vrstevníky, bohatství nejrůznějších podnětů.*

Za určitých okolností může být obtížné plnit roli rodiče i učitele zároveň.“

Zdůrazňuje však, že po letech našich i zahraničních zkušeností s DV pozitiva převažují, posilují se rodinné vztahy a soudržnost členů rodiny: „*Domácí vzdělávání představuje pro rodinu zvýšenou zátěž, ale i radost.*“ (Mertin, 2004)

1. 5. 3 Předškolní pedagog a domácí vzdělávání?

RVP PV ukládá, že by měl předškolní pedagog: „*Provádět poradenské činnosti pro rodiče ve věcech výchovy a vzdělávání jejich dětí v rozsahu odpovídajícím pedagogickým kompetencím předškolního pedagoga a mateřské školy.*“ (RVP PV, 2004)

Prokešová říká: ***"Právě učitelky mateřských škol se mohou stát těmi, které na základě znalostí kompetentně zprostředkují "hledajícím rodičům" k problematice regulérního individuálního vzdělávání objektivní informace."*** (Prokešová, 2005)

Učitelka MŠ doporučuje matce vhodné pracovní sešity pro rozvoj předmatematických představ, grafomotoriky apod., protože volbu rodičů respektuje. Svobodová dodává: *"Učitelka MŠ by se měla přátelsky chovat i k rodičům, protože dítě pociťuje důvěru k lidem, kteří si rozumí s maminkou či tatínkem, usmívají se na sebe, spolupracují."* (Svobodová, 2007)

Za zajímavou historickou skutečnost považuji, že Marie Riegrová-Palacká, zakladatelka 1. české mateřské školy, prošla domácí školou jako školačka i jako matka – vzdělavatelka. **Některé děti, které se později učí doma, absolvují MŠ. Pokud bude zavedena povinná docházka v posledním roce předškolního vzdělávání, některé rodiny ji budou chtít plnit formou DV, i my se pak staneme „přezkušujícími“ učitelkami.**

RVP PV udává, že: „*Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení.*“ (RVP PV, 2004)

1. 6 Specifika domácího vzdělávání

1. 6. 1 Pozitiva domácího vzdělávání

Mezi pozitivy DV vidí Holt eliminaci tzv. "tří kamenů úrazu:" strachu z nudy, strachu ze selhání a strachu z nepochopení (Holt, 1994). Které, jak uvádí Prokešová, "stojí v cestě smyslupnému učení." (Prokešová, 2004)

A pokračuje: *"Individualizované osnovy, podle kterých rodiče pracují, téměř vždy odpovídají úrovni dítěte, stejně jako metody, které používají, proto je strach z neúspěchu téměř vyloučen; právě výběr metod a organizace učebních činností je zcela v režii rodiče – vzdělavatele. Domácí škola poskytuje širší rozsah vzdělání, je zajištěna větší hloubka základních poznatků, nevyskytují se mezery ve znalostech, poznání se spojuje s konkrétním životem dítěte a jeho rodiny. Je lépe využíván čas, vyučování se může pružně proměnit ve vztahu k nečekané situaci, podnětu, zájmu dítěte."* (Prokešová, 2004)

Rodič pružně reaguje v rámci denního i týdenního režimu dítěte, aktualizuje jej podle potřeb: může využívat počasí. Klasická škola má snahu využívat tyto metody též, ale brzdí ji v tom organizační komplikace. Operativnost se ale nemůže v DV stát nicneděláním. Matka - vzdělavatelka musí být organizačně schopná, zodpovědná, cílevědomá a důsledná.

1. 6. 2 Obavy o socializaci dětí z DV

Vágnerová vyjadřuje znepokojení o socializaci domácích školáků: *"V některých náboženských skupinách je naopak podporována soudržnost rodiny do té míry, že rodiče jsou s dětmi neustále, ale musí je vychovávat podle pravidel skupiny."*

Tito rodiče izolují své děti od okolního světa: brání jim v kontaktu s vrstevníky, hledají možnosti, jak se vyhnout školní docházce, aby dítě nebylo ovlivněno jinak, než jak skupina považuje za vhodné. (Náboženská skupina zřídí soukromou školu nebo žádá o domácí vzdělávání.)" (Vágnerová, 2008)

Obava není neopodstatněná, rodiče mají vliv. Proti tomu rodič může mít strach z převládajících trendů konzumní společnosti. Pokud domácí školáci tráví volný čas v kroužcích, izolace jim nehrozí. Jinde Vágnerová připomíná, že rodiče jsou pro dítě: *"emocionálně významnou autoritou. Představují ideál, jemuž se chce ve všech směrech podobat a s nímž se identifikuje. Identifikace se subjektivně významnou bytostí zvyšuje pocit jistoty a bezpečí a snižuje pocit ohrožení, ať už vychází z čehokoliv. Kromě toho identifikace s autoritou posiluje sebejistotu a zvyšuje sebeúctu."* (Vágnerová, 1999)

Mertin k tomu dokládá: *„Odpůrci se nejčastěji obávají o „dostatečnou socializaci“ doma vzdělávaných dětí. Experiment neukázal, že by děti strádaly ve složce vzdělávací, výchovné nebo sociální. Neprokázaly se rozdíly mezi dětmi, které vstupovaly do experimentu za původních velmi volných, neomezujících podmínek, a dětmi, kterým bylo domácí vzdělávání povoleno později za přísnějších podmínek. Ani při zpětném přechodu do školního vzdělávání se neukázaly problémy, které by se daly připsat domácímu vzdělávání."* (Mertin, 2005)

Bylo by pokrytecké tvrdit, že extrémní se v DV nemohou objevit, každá alternativa má své limity. (V takových případech mají dostatek mechanismů Pedagogicko-psychologické poradny spolu s kmenovými ZŠ, které DV neumožní či ukončí.) Víme, že s určitými úskalími se setkáme i na klasických školách.

1. 6. 3 Metody a formy výuky

Holt se zamýšlí, proč některé děti nedosáhnou v klasické škole očekávaných výsledků, přisuzuje to tomu, že chybí *"učení žitím"* (Holt, 1994).

Prokešová dodává: *"Zapojování do společných praktických činností, na které je dostatek času, přispívá nejen k soudržnosti rodiny, což je pro její členy významná hodnota, ale podporuje u dětí pocit sebedůvěry, protože se ve svých snahách setkávají s pozitivní odezvou."* (Prokešová, 2005)

Belz a Siegrist doplňují: *"K přirozenému učení, nazývané také změny chování podmíněné zkušeností, dochází většinou neuvědoměle, buď z chyb (mechanismus přežití), nebo z obzvláště velkého zájmu (např. ze zvědavosti). Účinky jsou spontánní, velmi efektivní a dlouhodobé. Nepřirozené učení se uskutečňuje nedobrovolně, pod nátlakem, je zaměřeno převážně rozumově a vyžaduje značné úsilí. Umrtnuje pozornost a radost z nových poznatků, zpomaluje schopnost učit se, je překážkou kreativity a kooperace, potlačuje kladení inteligentních otázek, vyvolává nechuť a odpor a rychle se při něm zapomíná, neboť využívá pouze kognitivní oblast mozku. Učení přizpůsobené činnosti mozku naproti tomu spojuje abstraktní vědomosti s názornými obrazy a zaměřuje se tak na obě poloviny mozku."* (Belz, Siegrist, 2001)

Svobodová a Švejdová zdůrazňují aktivitu jako požadavek kvalitního vzdělávání: *"Být aktivní znamená moci bez obav projevit svůj názor, ovlivnit situaci, ve které se nacházím, uplatnit své zkušenosti, projevit své zájmy a potřeby, ale také nemuset dlouze sedět na židličce a naslouchat poučování druhé osoby, nýbrž dopřávat svému tělu i aktivitu pohybovou. O věcech nemluvit, ale dělat je."* (Svobodová, Švejdová, 2011)

Má zde své místo také kooperativní učení a kritické myšlení. Jančaříková jmenuje mezi používanými progresivními způsoby výuky: dramatické a prožitkové vyučování, narativní vyučování, hry k vytvoření matematicko-logického myšlení, unschooling (*"Nejedná se o neučení, ... ale o učení se na přirozených situacích"*) a interdisciplinární vyučování. (Jančaříková, 2006)

1. 7 Role rodiče v domácím vzdělávání

1. 7. 1 Jaké rodiny preferují domácí vzdělávání?

DV se většinou věnují rodiny, které mají přesah, jde o křesťany napříč denominacemi a o ekologicky či jinak alternativně smýšlející rodiny. Otec přebírá roli živitele, posiluje tím mínění o sobě samém. Žena by měla být spíš šetrná a skromná. Měla jsem možnost potkat řadu z nich, žijí ve městech i na vesnicích, v bytech i domech. Nevšimla jsem si, že by se chtěli distancovat od společnosti, naopak se většinou jedná o lidi angažované. O milujícím rodiči říkají Mareš a Čáp toto: *"Milující rodič stimuluje příznivé formy komunikace s dítětem a tato komunikace ovlivňuje sebehodnocení dítěte, jeho sociální dovednosti aj. Milující rodič vytváří dítěti podmínky k učebním i zájmovým činnostem, přivede dítě do dobře fungujícího oddílu, k trenérovi poskytujícímu vhodné metodické vedení, rozvíjí se formování osobnosti v činnostech a ve vyrovnávání se s požadavky. Milující rodič se stává pro dítě kladným modelem, dítě se s ním identifikuje, přejímá jeho hodnotové orientace, napodobuje jeho způsob života a zvládání zátěžových situací."* (Čáp, Mareš, 2001)

Z Maslowovy *Pyramidy potřeb* známe: fyziologické potřeby, bezpečí a jistotu, lásku a intimitu, úctu a uznání i sebeaktualizaci. Abychom mohli dítě vzdělávat, musí být naplněny některé konkrétní potřeby: bezpečné prostředí, bezpečný pedagog, pozitivní očekávání a pozitivní zpěvná vazba; užitečné je respektování a efektivní komunikace (Svobodová, Šmelová, Váchová, 2007). V domácí škole: domov vnímá dítě jako příjemné místo se srozumitelnými pravidly. Matka (bezpečný pedagog s pozitivní očekáváním), která mu zvyšuje aspirační úroveň a dává přirozeně pozitivní zpětnou vazbu. Respektuje ho a zná od mala, snaží se s ním efektivně komunikovat. Neopečovává ho, ale dává mu prostor pro samostatnost. Jančaříková konkretizuje přínos DV pro osobnostní rozvoj a kariérní postup rodiče - vzdělavatele, jsou mezi nimi spisovatelé, pedagogové a publicisté (Jančaříková, 2006).

1. 7. 2 Financování domácího vzdělávání

Finanční příspěvek pro doma vzdělávající rodiče neexistuje, rodiči nikdo nehradí sociální pojištění. Zdravotní pojištění je pro osoby s trvalým pobytem v ČR ze zákona povinné, rodič může být zařazen do kategorie, za kterou platí zdravotní pojištění stát – rodič pečující o 1 dítě do 7 let věku nebo 2 a více dětí do 15 let věku - na základě čestného prohlášení a doložení rodných listů dětí. DV se nezapočítává do pedagogické praxe. Rodič není zaměstnancem, u nás pracuje jako dobrovolník. Učebnice i pomůcky si rodina hradí ze svého, i když učebnice by měla poskytnout kmenová škola (Zákon č. 561/2 004 Sb. § 27, 2005). Reálně tomu ale tak nebývá, zákon je v tomto bodě často porušován. Rodina žije z jednoho platu, v domácnosti stoupá spotřeba elektřiny, vody a plynu. Volba DV znamená snížení životní úrovně. Rodič vykonává pedagogickou přímou činnost i činnosti s tím spojené, zajišťuje stravování a úklid. Státu ulehčuje, mohl by být bonifikován daňovou úlevou.

Normativ na domácího žáka je 4x nižší než na jiného žáka (Štefflová, 2014). Takže stát na domácím školákovi reálně ušetří. Kam jde přebytek peněz? O financování DV se nemluví, učitelé a veřejnost si myslí (zcela logicky), že rodič plat pobírá. Po delší době se pro něj stává nepříjemných pracovat bez nároku na honorář a vyčerpávat druhého z manželů. Rodiče o financování mlčí, protože jsou rádi, že je DV vůbec povoleno. Argumentují tím, že je to jejich volba, že učí doma. Být tím, čím jsme, si volíme i na ekonomickém podkladu. Dítě je pravidelně přezkušováno, plat může být vyplácen zpětně. Podala jsem dotaz o financování DV společnosti Eduin, která se věnuje propagaci vzdělávání, oslovila pana Mertina, pak školského ombudsmana Zemana a posléze MŠMT. Dostalo se mi shodně vyjádření, že nevidí jako vhodné se soustředit tímto směrem.

Opačný názor publikovala ve výzkumu doktorka Jančaříková: rodič, který se aktivně léta věnuje DV, vidí absenci platu jako diskriminaci (Jančaříková, 2006).

Prioritou se stalo prosadit DV na 2. stupni, o nefinancování se mlčí. DV není zatím v tomto ohledu státem podporováno.

Škoda, že se nikdo nepozastavuje nad tím, že toto není pouze ekonomická otázka, ale spíše sociologická, protože matka - vzdělavatelka postupně trpí tím, jaký má status. **Pracuje na plný úvazek bez nároku na honorář** (jasný předpoklad syndromu vyhoření). Její odměnou bývá úsměv dětí – to je ale po letech vytížení (kdy je okolím mnohdy nepochopena) trochu málo.

1. 7. 3 Důvody rodičů volit domácí vzdělávání

Na dvou základních důvodech, které vedou rodiče k volbě DV se Prokešová se Simonovou shodují, obě vidí prvním důvodem volbu rodičů jako možnost zahájit úspěšně školní vzdělávání vlastních dětí. Druhým bývá zaostávání dítěte v klasické ZŠ, kdy rodič převezme iniciativu až následně (Prokešová, 2004).

Simonová uvádí, že první motivace je pro rodiče pozitivní, a tak se DV při ní lépe uskutečňuje. (ADV, 2014)

Důvodem pro volbu DV může být pracovní doba matky nebo "mateřská dovolená". Matka je doma s mladším dítětem, nenachází důvod starší dítě, kterému se dosud věnovala, posílat do školy. Většinou se rodině tento model nakonec tak zalíbí, že u DV zůstanou, i když už "rodičovská dovolená" skončí, proto, že rádi sledují proces učení vlastních dětí, naplňuje je to radostí. DV volí manželé, kterým záleží na dětech, mají touhu se spolupodílet na jejich vzdělávání, jedná se o nadšené kreativní lidi.

Rodič se může chtít vyhnout prohřeškům klasického školského systému, kterých Helus uvádí osm: nedoceňování významu žákova prožívání školních událostí a jeho důsledků, syndrom neúspěšné osobnosti, tlak na dobré známky, redukci některých závažných hodnot mezilidského soužití ve prospěch méně hodnotných cílů, nevyváženost v interakcích mezi učitelem a žákem, spoutávání tvořivé invence žáků, netoleranci vůči odchylkám a individuálním zvláštnostem a přecenění vnější disciplíny na úkor vnitřní, vědomé autoregulace (Helus, 2004).

Domácí školák nenesí aktovku s učebnicemi, má více pohybu během výuky, nevysedává nad úkoly u stolu, střídá polohy, v přestávkách jde ven. Z lékařského hlediska by bylo zajímavé zjistit, jaký dopad to má na vývoj páteře a pohybový aparát mladšího žáka.

1. 8 Závěr teoretické části

Nárůst DV je celosvětovým trendem, tyto tendence se potvrzují i u nás:

Školní rok	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
1. stupeň ZŠ	546	360	376	433	473	481	553	629	832
Pokusné ověřování pro 2. st.			32	46	65	74	101	120	177
Celkem	546	360	408	479	538	555	654	749	1009

(Učitelské noviny, 2014)

Ve školním roce 2005/2006 se doma vzdělávalo 546 dětí, zatímco ve školním roce 2013/14 už 832 na prvním stupni a 177 (v rámci pokusu na 2. stupni).

Dnes se u nás víc než tisícovka dětí vzdělává doma! Je tedy velice pravděpodobné, že se ve své praxi budeme s doma vzdělávanými dětmi setkávat stále častěji. DV neohrožuje školský systém, nikdy tuto ambici nemělo. Ani nikdy nebude volbou většiny, protože každý není ochotný své dítě doma vzdělávat.

Údaje, udávané Pastorovou, Altmanovou a Koubkem se drobně liší od dat Štefflové. Zřejmě se čísla mění během školního roku, DV lze prakticky kdykoli po domluvě s ředitelem kmenové ZŠ ukončit a přejít ke klasickému modelu.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl praktické části práce a předpoklady

Cílem této části práce je zjištění motivace rodičů volit DV, proniknutí do základní problematiky DV a poskytnutí informací o této alternativě.

Předpoklad č. 1

Předpokládáme, že rodiče, kteří se rozhodují pro domácí vzdělávání, jsou přesvědčeni o převaze jeho pozitiv.

Předpoklad č. 2

Předpokládáme, že respondenti našeho souboru (současní žáci 2. stupně klasické ZŠ, středoškoláci a vysokoškoláci), kteří absolvovali domácí vzdělávání, jeho přínos hodnotí kladně.

Předpoklad č. 3

Předpokládáme, že participanti - učitelé ZŠ, kteří jsou pověřeni zkoušením domácích školáků, nezaznamenají u těchto dětí výrazné nedostatky v jejich učebních výsledcích.

2. 2 Metodika

2. 2. 1 Metodika prvního šetření

Výzkum je zjišťovacího charakteru. Smíšené šetření bude mít tři části: V první - kvantitativní části šetření byla použita metoda dotazníku. Provedla jsem ji v akademickém roce 2012/2013 a uvedla v seminární práci v rámci předmětu Úvod do pedagogiky u paní doc. PhDr. Ludmily Prokešové Csc. Výzkumným souborem byly matky - vzdělavatelky v Plzeňském kraji.

Nyní jsem se pokusila tento soubor rozšířit díky spolupráci s panem Petrem Plaňanským z Asociace pro domácí vzdělávání o respondentky z Prahy, Středočeského kraje a jiných oblastí ČR.

23 otázek v dotazníku, formuluji podle nejčastějších dotazů, které doma vzdělávajícím maminkám kladou pedagogové i laická veřejnost. Dotazník byl zvolen jako „nejfrekventovanější metoda zjišťování údajů“. Matky, které se věnují DV, nemají mnoho času navíc, proto byla zvolena forma dotazníku jako časově „ekonomického nástroje“, kterým můžeme získat „velké množství informací“ za krátký časový úsek. (Gavora, 2000)

2. 2. 2 Metodika druhého šetření

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček, Šedová, 2007)

U druhé - kvalitativní části šetření - je proto použita metoda individuálního narativního rozhovoru a výzkumným souborem budou děti, které již domácím vzděláváním prošly. Narativní rozhovory s dospívajícími mají téma: **Moje osobní zkušenost s domácím vzděláváním**. Otázka je záměrně formulována otevřeně, kvůli co nejširšímu prostoru pro vyjádření. Nechci konkrétními otázkami dospívající někam nasměrovat.

Co dospívající zmíní? Co je pro ně zpětně podstatné? Pokusím se získat jakousi zpětnou vazbu od bývalých domácích školáků, kteří dnes navštěvují klasickou školu, a mají tak možnost srovnání. Vyjádří, zda měli problém se začleněním do kolektivu? Jak vnímají DV s odstupem v kritickém období puberty a dospívání z jejich pohledu? Vidí jeho klady i zápory? Budou se mu věnovat při vedení vlastních dětí nebo o tom zatím ještě nepřemýšlejí? Vnímají je zpětně kladně nebo je odsuzují?

2. 2. 3 Metodika třetího šetření

Ve třetí části šetření (opět kvalitativní) je použita metoda individuálního narativního rozhovoru s učitelkami a učiteli MŠ a ZUŠ, kteří mají s doma vzdělávanými dětmi osobní zkušenost a učitelkami ZŠ, které přezkušují doma vzdělávané děti. (Výzkumné šetření bylo ukončeno v okamžiku saturace.) Jak uvádějí Švaříček s Šedovou: „*Učitel není sociálně ani jinak izolován od kontextu a doby, ve které žije.*“ (Švaříček, Šedová, 2007)

Tématem narativních rozhovorů s pedagogy MŠ, ZŠ a ZUŠ je: **Moje osobní zkušenost s doma vzdělávanými dětmi**, záměrně mají dostatek prostoru pro to, aby uvedli, co považují za důležité. Vidí pedagogové rozdíl v přístupu domácích školáků k vzdělávání? Vnímají pedagogové odlišně děti z DV v kolektivu? Jaké rozdíly akcentují učitelé mezi žáky klasické školy a žáky z DV? Zmíní nějak pedagogové oblast socializace? Jak se liší osobní zkušenost „učitelů z praxe“ s domácími školáky od všeobecného mínění či mediálního obrazu? Hodnotí DV celkově pozitivně nebo negativně?

Liší se pohled individuálně vzdělávajících učitelů ZUŠ od těch, kteří vedou kolektivní aktivity? Odchyluje se pohled přezkušujících učitelek od postoje učitelů volnočasových uměleckoestetických aktivit? Shoduje se náhled na domácí výuku od učitelek kmenových ZŠ a od učitelek MŠ?

Záměrně oslovuji i učitelky mateřských škol, abychom zjistili, jak ony vnímají děti, které po absolvování MŠ nenastupují do klasické školy, ale do DV.

2. 3 Analýza jednotlivých souborů

2. 3. 1 První část šetření

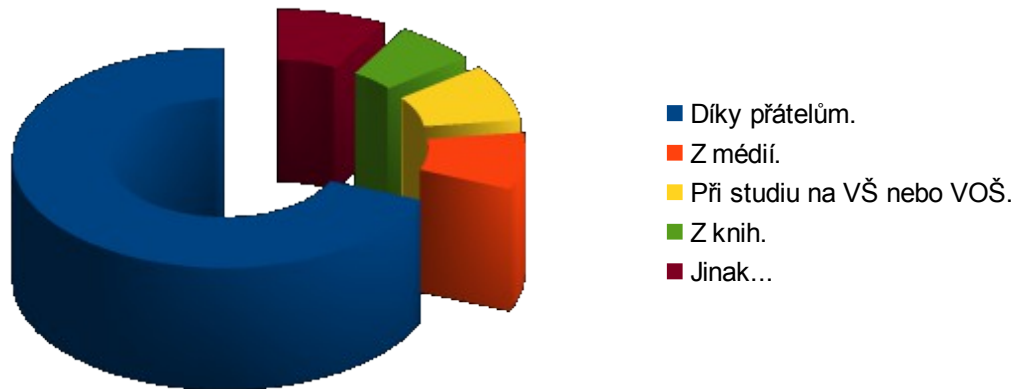
První fáze průzkumu, která se uskutečnila od listopadu 2012 do ledna 2013, se účastnilo 12 matek převážně z Klatovska.

V roce 2014 se ve podařilo kontaktovat (díky ochotě pana Plaňanského z ADV) 18 respondentek z Prahy a okolí. Nespokojila jsem se s množstvím odevzdaných dotazníků a pokusila jsem se počet participantek zvýšit tím, že jsem oslovila 35 kmenových škol, které inzerovaly pomocí internetu možnost zařazení do DV. Následně jsem pročetla internetové portály s rozhovory o DV, našla jsem dalších 19 kontaktů. Nakonec jsem oslovila ještě 4 matky - vzdělavatelky z okolí. Díky jedné konzultantce se podařilo začátkem roku 2015 oslovit ještě 6 participantek. V druhé fázi vyplnilo dotazník 36 matek - vzdělavatelek.

Celkem se podařilo oslovit 48 respondentek, které doma vzdělávají nebo vzdělávaly 110 domácích školáků. Což v současnosti odpovídá více než desetina doma vzdělávaných dětí v ČR. (Studenti VŠ, kteří se DV zabývali přede mnou, kvantitativní výzkum nezařazovali - asi z obavy o dostatečný počet participantů. Jedině Kostelecká jej uskutečnila už v roce 2003 v disertační práci, kdy vzorek nebyl velký z toho důvodu, že obnovené DV u nás ještě tak rozšířené nebylo.)

Graf č. 1 - Jak jste se seznámila s formou domácího vzdělávání?

Nejčastěji se matky o DV dozvěděly od svých přátel – ve 33 případech.

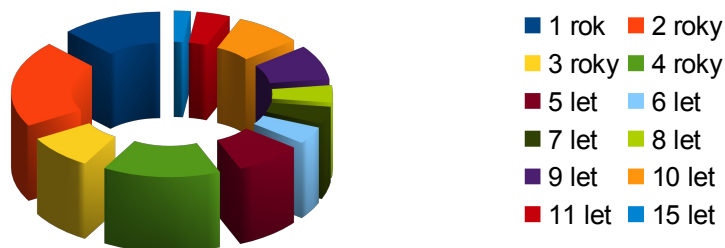
Ve čtyřech případech z médií, shodně ve čtyřech ze studia VŠ nebo VOŠ, ve třech z knih. Ve čtyřech případech jinak: dvě z nich na semináři s Naomi Aldort (jedna z nich vyjadřuje, že když byla dítě, toužila po tom, aby se takto mohla vzdělávat sama), jedna v USA a jedna díky Montessori pedagogice.

Znáte někoho dalšího, kdo vzdělává své děti doma?

Matky - vzdělavatelky se mezi sebou znají, jak uvedlo všech 48 respondentek.

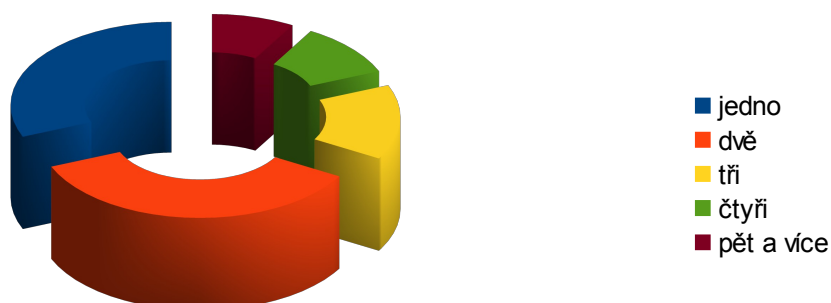
Graf č. 2 – Jak dlouho se věnujete domácímu vzdělávání?

Jak dlouho se matky věnují DV je poměrně rozvrstveno: Nejčastěji – desetkrát dva roky. Čtyři roky – sedm rodin. Často ale teprve začínají - šestkrát: jeden rok. Ale jsou tu i některé, které se mu věnují déle - čtyřikrát: 3, 5, 9 a 10 let, dvakrát: 6, 7, 8 a 11 let. Objevila se jedna matka, která se věnuje DV 15 let (!) a nyní je konzultantkou.

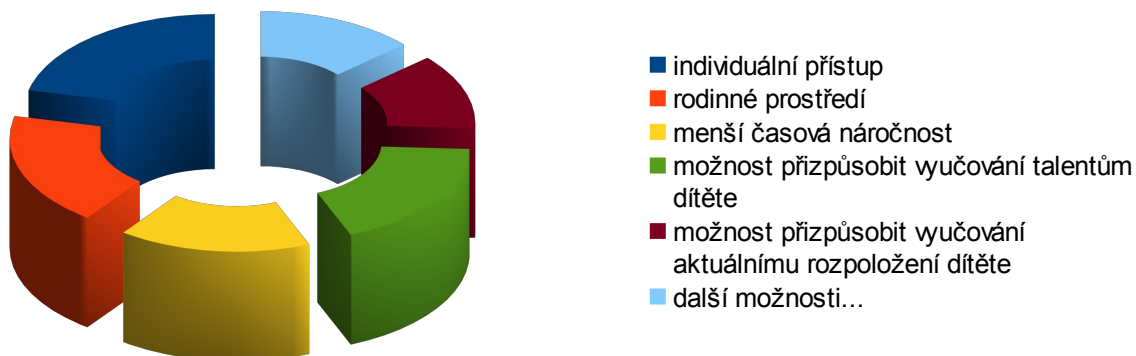
Graf č. 3 - Kolik dětí vzděláváte (nebo jste vzdělávala)?

Matky podle průzkumu nejčastěji vzdělávají 2 děti (17 matek) a nebo jedno (15).

Sedm jich učí nebo učilo celkem 3 děti, pět 4 děti a čtyři 5 a více dětí. Celkem 16 matek vzdělává nebo vzdělávalo 3 a více dětí. (Dá se tedy hovořit o individuálním vzdělávání?) Celkem se ve zkoumaném vzorku vzdělává nebo vzdělávalo: 110 dětí. Podle průzkumu průměrně vzdělává matka cca **2,29** dítěte, přibližně dvě děti.

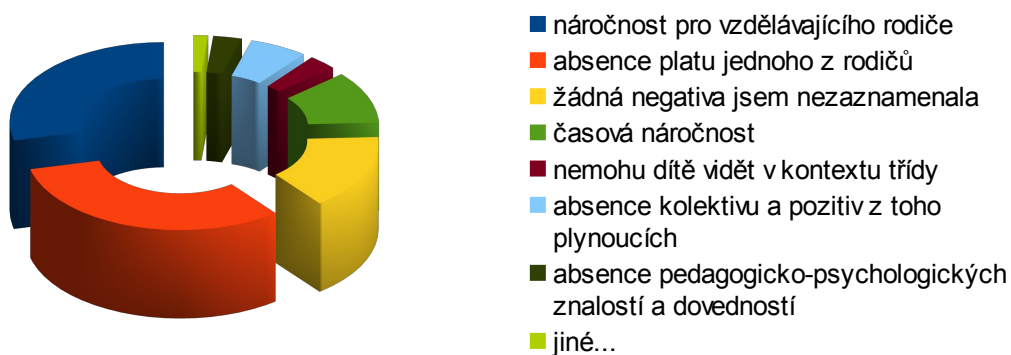
Graf č. 4 - Co vidíte jako pozitiva této formy vzdělávání?

(Matky mohly vybrat více možností.) Mezi **pozitivy** matky akcentují: individuální přístup (v 38 případech), rodinné prostředí (33x), možnost přizpůsobit vyučování talentům dítěte (32x) a menší časovou náročnost (29x). Dvacet čtyři matek uvedlo často velmi podrobně ještě jiná pozitiva: formování charakteru, flexibilita, možnost využívat metody kritického myšlení, globální výchovy; rodiče, kteří učí déle, mají i pozitivní zpětnou vazbu od starších dětí, které mají např. na gymnáziu. Možnost přizpůsobit vyučování rozpoložení dítěte vyzdvihlo 22 respondentek.

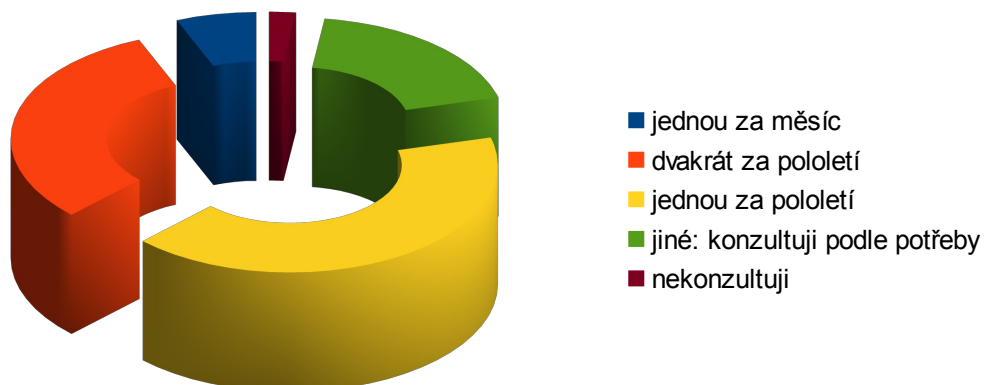
Graf č. 5 - Co vnímáte jako negativa?

(Opět mohly matky vybrat více možností.) Mezi **negativy** převládly **absence platu (21x)** a **náročnost pro vzdělavatele (19x)**. Naopak 10 rodičů **žádná negativa nezaznamenala** (a byli mezi nimi i ti, kteří vzdělávají dlouho), 7 vidělo jako negativní časovou náročnost. Absenci kolektivu zmínili pouze 4 respondenti. Pedagogické a psychologické znalosti a dovednosti postrádají dva rodiče stejně jako potřebu vnímat dítě v rámci kolektivu třídy. Jiné negativum uvedl jeden rodič.

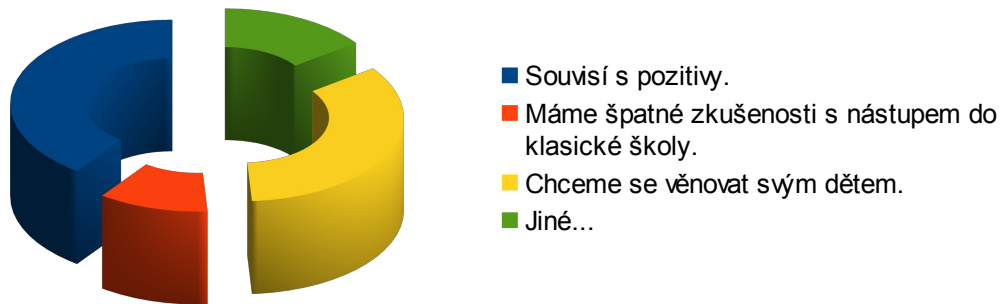

Graf č. 6 - Jak často konzultujete s pedagogy z kmenové ZŠ nebo s konzultantkou DV?

Nejčastěji jednou (20) nebo dvakrát (15) za pololetí, jiné podle potřeby (9). Některé ale i měsíčně (3), jedna uvedla, že nekonzultuje vůbec, což není protizákonné.

Graf č. 7 - Co je Vaší motivací? Proč jste se rozhodli se věnovat DV?

(Matky mohly volit více možností.) Nejčastěji důvody souvisí s pozitivy (40x), většina rodičů se chce věnovat svým dětem (34x). Méně (11) je těch, které mají špatné zkušenosti s nástupem do klasické školy (ozývají se hlasy proti podávání instantních informací, školskému systému apod.). **Pozitivní motivace převládá.** Mezi jinými důvody (15x) rodiče například uvádějí, že dítě potřebuje zakusit jistotu, zázemí, pohodu a bezpodmínečnou lásku, mělo by vidět rodiče pracovat a řešit konflikty. 2 matky (vystudované učitelky) uvedly, že je učit vlastní děti moc baví. Rodiče také uvádějí, že převzali zodpovědnost za výuku svých dětí. Další důvody: možnost sladit výuku s chodem rodiny, skloubit výuku a výchovu, formování charakteru, možnost dělat si prázdniny podle vlastní potřeby, větší možnost naučit dítě samostatně přemýšlet a nejen poslouchat, komplexnost, čas na dítě; nejsme svázáni předměty či vyučovací hodinou, pracujeme v souvislostech, za dopoledne probereme, co je třeba a dítě odpoledne nemusí dělat žádné domácí úkoly, ale věnuje se koníčkům, hrám, rodinným aktivitám, jde ven, jako rodič mohu předávat dětem hodnoty skrze to, co učím, můžu reagovat, když vidím netrpělivost, sobectví, závist, můžu do vyučování občas přidat něco, co považuji za důležité; co dítěti jde, nemusíme už procvičovat, ale můžeme pokračovat dál v další látce, něco se krátí, něco prodlouží - podle potřeby; sourozenci si pomáhají, děti se dobře vyspí, není stres, děti pracují v dobré náladě, když jsou nemocné, stejně se učí – alespoň se v posteli nenudí; buduje se vztah matky a dítěte, rozvíjí se komunikace, dítě klade otázky, probíhá příprava na život, dítě přijímá vzorce chování; dítě má možnost vidět, co musí matka v domácnosti stihnout – např. péči o mladší sourozence; dítě je vděčnější, cítí pozornost, výuka je efektivnější, rodič má možnost učit smysluplně, volit metody, které jemu i dítěti vyhovují - např. sfumato.

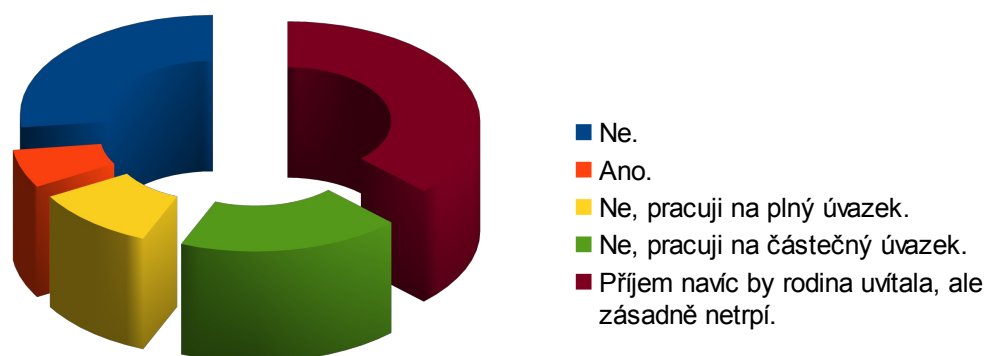
Je domácímu vzdělávání nakloněn i Váš partner (shodli jste se na této formě)?

Na otázku všechny respondentky odpověděly kladně. **Rodiče se na volbě DV ve všech případech společně dohodli, zdůrazňují, že bez vzájemné podpory by to nešlo.**

Zapojujete Vaše dítě do chodu domácnosti (starost o sourozence, úklid, vaření, ...) ?

Stejně tak se **všechny děti z DV zapojují do chodu domácnosti**, některé participantky ale dodávají, že to není nikterak přehnané (3x).

Graf č. 8 - Trpí Vaše rodina nižšími příjmy?

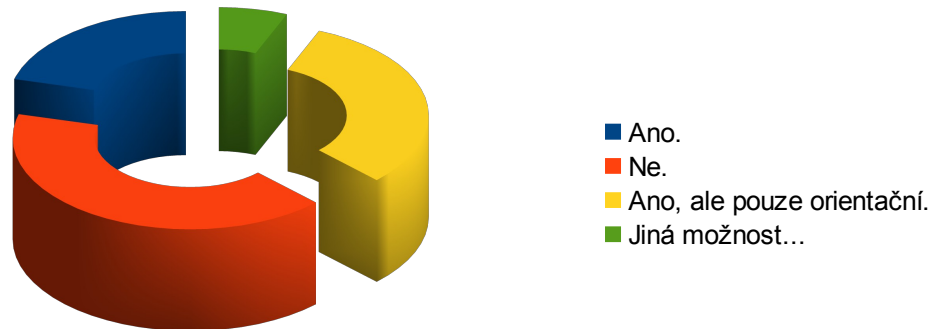

Na otázku, zda rodina trpí nižšími příjmy odpovědělo 13 respondentek, že ne. 18 respondentek přiznává, že plat navíc by přivítalo. 3 otevřeně přiznávají, že rodina trpí. 5 pracuje na plný úvazek a 9 na částečný.

Když se podíváme jinak - 21 respondentek vidí **potřebu platu** (což naprosto koresponduje s hodnotami v grafu č. 5), 14 ještě pracuje. Zároveň se objevila jistá korelace mezi počtem dětí a nutností příjmu: Matky s jedním dítětem absence platu netrápí. Matky se dvěma dětmi často navíc pracují. Matky s třemi a více dětmi uvádějí, že by příjem navíc uvítaly – ty už zřejmě vzhledem k vytíženosti do jiného zaměstnání spíš nechodí, některé i tak pracují některé alespoň částečně.

Graf č. 9 - Máte rozvrh hodin?

Graf č. 9 demonstruje, že režim dne je zcela v režii konkrétní rodiny.

Některé preferují přesný řád (10), jiné rozvrh nemají (20) a někteří orientační (15). Závislost počtu dětí a nutnosti větší systematickosti – požadavku rozvrhu, jsem nezaznamenala. V jiných možnostech (3) rodiče uvádějí, že se děti podílejí na volbě předmětů v daném dni nebo proberou matematiku, český jazyk a zbytek vyučování probíhá formou projektů. Zdůrazňují také, že DV není nicnedělání, jak by si někdo mohl mylně představovat, děti se učí denně.

Graf č. 10 - Vyučujete důsledně hudební, výtvarnou, pracovní a tělesnou výchovu?

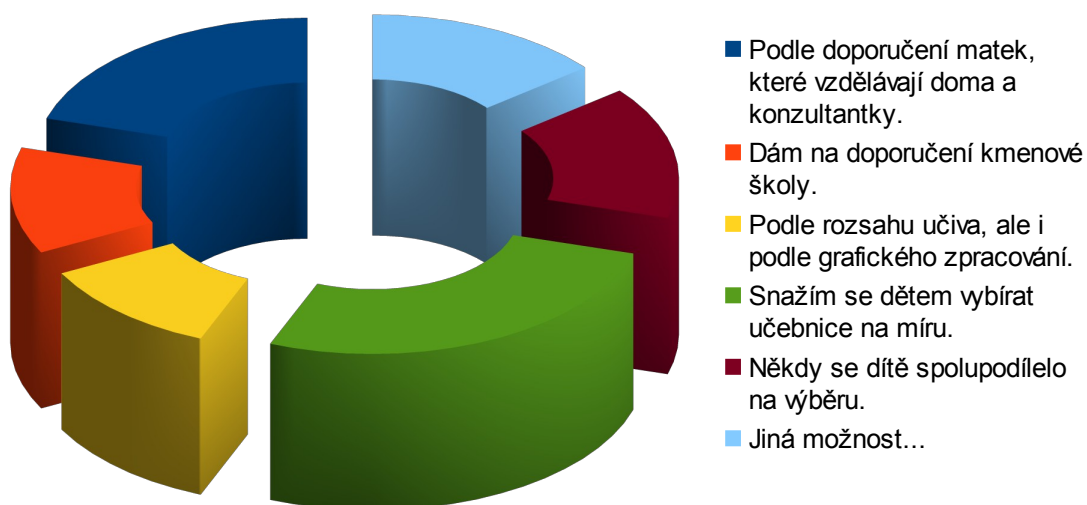
Třicet matek uvádí, že některé výchovy učí a jiné nechává v kompetenci pedagogů volného času. Shodně 7:7 matek výchovy neučí a naopak striktně učí. Z jiných možností (4x) cituji: „Výchovy dítě absolvuje v rámci kroužků, děláme je ale i v rámci domácí výuky - např. ráno cvičí, malujeme spolu nebo maluje podle svého nápadu, dělá běžné domácí práce, procvičujeme hudební teorii apod.“ a „Nic takového není třeba dítě "vyučovat" – učí se tím, že s ním žijeme a nabízíme pestré a podnětné prostředí – zpíváme, hrajeme na hudební nástroje, tvoříme i vyrábíme společně, sportujeme společně.“

Graf č. 11 - Vyučujete sama i cizí jazyk?

35 dotazovaných učí dítě cizí jazyk, pět ne a čtyři zatím ne.

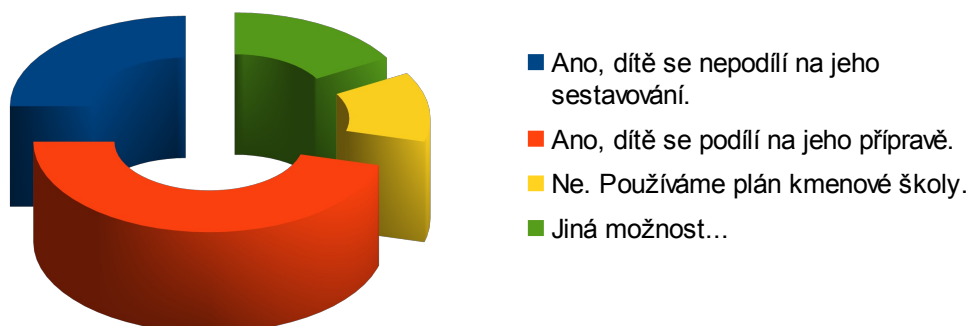

Graf č. 12 - Jak vybíráte učebnice?

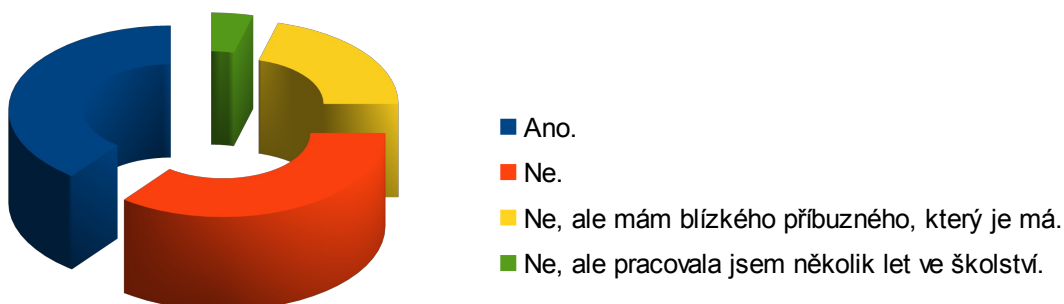
(I tady měly matky prostor volit více možností.) Více než polovina (26) vybírá učebnice s přihlédnutím k osobnosti dítěte. 20 dá na doporučení konzultantky a zkušených matek - vzdělavatelek. 15 nechalo dítě podílet se na výběru, 12 dá na radu kmenové školy a 11 přihlíží na rozsah učiva a grafiku. 14 uvedlo jinou možnost (z toho 2 zastánkyně unschoolingu uvedly, že učebnice nepoužívají).

Graf č. 12 - Sestavujete si tematický plán sami?

I ve tvorbě plánu jsou matky poměrně aktivní, 34 z nich si jej tvoří, některé zapojují děti (22x), jiné ne (12x). Šest používá plán kmenové školy, mezi zbylými osmi jsou ti, kteří moc neplánují, plánují neradi, nebo jsou zastánci unschoolingu (2x).

Graf č. 13 - Máte pedagogické vzdělání?

19 matek - učitelů má pedagogické vzdělání, naopak 17 ne. V blízké rodině má pedagoga (matku, sestru) 10!

Dvě další sice nemají pedagogické vzdělání, ale mají pedagogickou praxi – jedna v MŠ, druhá učila na SŠ (s vystudovanou FF UK).

Graf č. 14 - Čtete odbornou pedagogicko-psychologickou literaturu?

Dvě třetiny (tj. 33) respondentek se sebevzdělává v oblasti pedagogiky a psychologie, některé už ne (3), ty však mají pedagogické vzdělání! 12 matek se seminářů neúčastní a knihy nečte. Osobnosti, které matky inspirují: Pekařová, Hejný, Matějček, Prekopová, Tymichová, Langmeier, Švejcar, Vágnerová, Gray, Aldort, Holt, Dobson a Leman. Čtou knihy a odborné články, časopisy: The Teaching Home a Homeschooling Today. Tematika knih a seminářů: splývavé čtení Sfumato, Respektovat a být respektován, ekologie, vývojová psychologie, poruchy učení, speciální pedagogika, Waldorfská a Montessori pedagogika, Kritické myšlení, Svoboda učení, Unschooling, Komunitní školy, Podnikavá škola, Summerhill, Intuitivní pedagogika, Rodinné vzdělávání, typologie osobnosti MBTI - využití při výuce, předsudky, cvičení pro děti, o DV, o emocích. Semináře absolvují na konferencích ADV, na Pedagogické fakultě, v domech dětí, doma poslouchají nahrávky a rozhlas.

Graf č. 14 - Podílí se manžel na výuce?

21 manželů se cyklicky i necyklicky podílí na vzdělávání, v osmi případech někdy a ve dvanácti výjimečně. **Aktivní podporu ze strany partnera** vidíme u větší části - jednačtyřiceti otců. V sedmi případech se otec dítěte na výuce vůbec nepodílí.

Graf č. 15 - Účastníte se výletů a exkursí pořádaných konzultantem

či kmenovou školou?

Dvacet jedna respondentů uvedlo, že se akcí účastní, patnáct příležitostně a dvanáct nabídku nevyužívá.

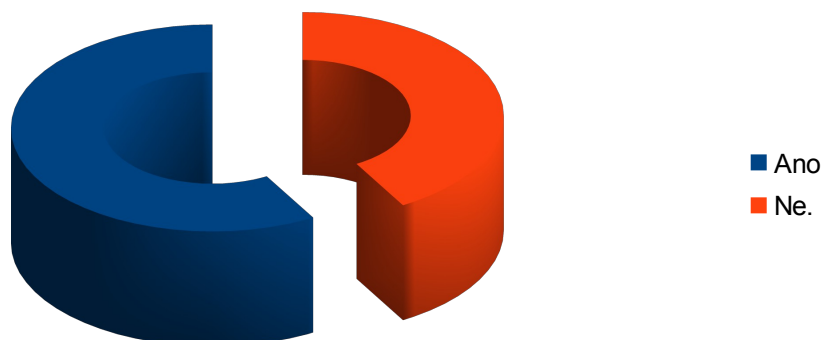
Graf č. 16 - Je vaše dítě socializované?

Z následujícího grafu vyplývá, že **děti ve velké většině nemají podle názoru rodičů problémy** se socializací (38), šest dětí má někdy problém se začlenit a jedno dítě velký (právě proto ale volila matka DV). Rodiče doplňovali, že socializace je otázkou povahy dítěte (3).

Všechny děti navštěvují zájmové útvary. Rodiče uváděli: přírodovědné (Skaut, Royal Rangers,...), pohybové (Sokol), náboženské (nedělní školu a křesťanský klub), ZUŠ (nástroj – klavír, flétna, housle, kytara, tuba, klarinet; sborový i sólový zpěv; tanec – balet a výrazový; dramatický a výtvarný kroužek), sportovní (plavání, lyžování, gymnastika, atletika, rybářství, golf, fotbal, basketbal, jezdeckví), bojová umění (takewon-do, karate, judo, krav maga), jazykové (angličtina, němčina, ruština, latina), rukodělné (modelářství, keramika, řezbářský) a šachy. Vzhledem k tomu, že děti chodí i do kolektivních volnočasových aktivit, **nehrozí jim sociální izolace**, navíc si **přivykají na jinou než rodičovskou autoritu**.

Graf č. 17 - Navštěvovalo vaše dítě MŠ?

Dvacet respondentů odpovědělo záporně. **Více než polovina respondentů, dvacet osm, uvedla, že děti navštěvovaly MŠ.**

Nejčastěji děti do MŠ chodily v předškolním roce (11) a nejméně několik měsíců (tři). Ale dětí, které absolvovaly MŠ po dobu 2 a 3 let, není málo – obojí je udáno sedmkrát, jak vidíme v upřesňujícím grafu:

Graf č. 18 – Jestli vaše dítě navštěvovalo MŠ, jak dlouho?

2. 3. 2 Druhá část šetření

Druhé části šetření se účastnilo 14 dospívajících participujících (sedm dívek a sedm chlapců) ve věku od 9 do 22 let. 5 z nich jsou žáci klasické ZŠ, 4 jsou studenti gymnázia, 2 jiné SŠ a 3 studenti VŠ. Sběr dat proběhl od května do listopadu 2014. Pro zaznamenání jsem používala poznámkování, požádala jsem však účastníky zároveň o emailovou verzi jejich odpovědi, abych si byla jistá, že jsem jim správně porozuměla. Chlapci byli stručnější. Data z rozhovorů v tomto šetření obohacuji o přímé citace dospívajících, protože to analýze dodává na autentičnosti.

Jako **pozitiva** dospívající hodnotí: pružnější režim (úsporu času), posílení vztahů nejen s matkou a sourozenci, protože vzpomínají i na předměty, které vyučoval otec. Podle jejich vyjádření měli lepší učebnice, víc četli, byli vedeni k logickému myšlení a učili se zábavnou formou. Z DV si odnesli schopnost zapisovat si poznámky rovnou z výkladu, hledat informace v knihách a učebnicích a snahu předložit více možností řešení, proniknout do hloubky problémů a brát školu trochu jako hru. *„Myslet, nebýt ovčí ve stádě. Občas to není vůbec jednoduché. Dobrý vztah s rodiči – utužovaný.“* udává jedna z dívek. *„Nemusel jsem dohánět učivo, protože jsem se mohl při lehčí nemoci učit doma.“* dodává chlapec. Dvě dívky pozitiva vyjádřily takto: *„Na domácí škole nejvíc oceňuji individuální přístup a možnost přizpůsobení učiva člověku, které si teď znovu užívám na vysoké škole. A taky rozdílnou motivaci. Učit se takzvaně pro známky jsem se začala až na gymnáziu.“* a *„Vyučování doma bylo pro mě výhodné, protože jsem se nemusela stresovat a vše bylo v pohodě a pohodlí domova.“*

Zapojení do chodu domácnosti demonstrují příklady: *„Měl jsem možnost doma ovlivňovat jídelníček, vařit,...“* a *„Moji sourozenci byli malí, tak jsem občas mezi úkoly přebalovala bráchu, nebo jsem ho šla uložit. Teď si uvědomuju, že kdybych byla ve škole, tak bych o tohle všechno přišla. Mamka učila i mé sestry, tak jsem se naučila si postupně sama vypisovat poznámky. To se mi moc hodilo později na gymplu, někteří spolužáci to tam vůbec neuměli. Nedovedli rozlišit podstatné věci od okrajových, čekali, že jim to někdo nadiktuje. Vždycky, když jsem věděla něco navíc, tak se mě někdo ptal: „A tohle víš odkud?“ a já hrdě řekla: „To jsem se naučila v domácí škole.““*

Vysokoškolačka našla **negativum**: „Čas trávený s rodiči nebo ratolestí je někdy opravdu dlouhý. Dítě se chtě nechtě musí plně přizpůsobit režimu domácnosti a matky.“ Na to navazují komentáři na téma **osobnost matek**: dospívající vidí na jedné straně matku laskavou, trpělivou, která si na ně vždycky našla čas. Na druhé straně kriticky: „Přijde mi, že některé matky neodhadnou objektivně možnosti svého dítěte a děti jsou občas nadhodnoceny, co se schopností týče.“ a „Když se nad domácí školou dnes zamyslím, považuji ji rozhodně za přínosnou a dobrou věc, která nicméně není pro každou matku.“ nebo úsměvné: „Spolužáci se mě ptají, jak jsem to mohla s maminkou vydržet a já se taky občas dívám, když si na to vzpomenu, ...“

Dává matka prostor pro samostatnost? Jak, která: „Občas si vybavuju, že mi vadilo, že nemůžu být tak samostatný a že dělám vždycky všechno s mamkou.“ Jiní naopak zdůrazňují, že prostor pro samostatnost v rodině měli.

Rozpor se objevuje i ve **vnímání přezkoušení**, pro některé bylo stresem, pro jiné probíhalo v klidu a pohodě.

Začlenit se do kolektivu pro většinu nebylo těžké, pomohli jim spolužáci. Jeden chlapec zmiňuje, že mu přechod z domácí školy na víceleté gymnázium dělal trochu problém. Jiný chlapec uvádí, že mu doma kamarádi trochu chyběli. Nyní nechám k tématu socializace hovořit dívky: „Hodně lidí se mě ptá, jestli jsem měla vůbec nějaké kamarády. Ano, měla! Chodila jsem do různých kroužků, do různých kolektivů dětí. A tak mi to vyhovovalo.“

„Občas mě napadlo, jaké to je mít spolužáky, nebo jak to v normální škole chodí, ale teď vím, že jsem o nic rozhodně nepřicházela. Mám čtyři bratry, takže společnost mi nechyběla a doma jsme měli veselo. Mohli jsme se učit spolu vycházet a komunikovat, což je pro život důležité. Chodila jsem do hudebky a na plavání, takže jsem se setkala i s jinými dětmi.“ Další uvádí: „Každopádně jsem se necítila jako asociál nebo outsider a školnímu režimu jsem se bez problémů, až na reptání na ranní vstávání, přizpůsobila.“

„Děti jsou nárůdek adaptabilní a přechod do školy je menším problémem, než by se mohlo zdát.“

Děti srovnávají: chlapce baví ve třídě skupinová práce, několik dětí překvapilo, jak málo se toho probere ve třídě, doma se stihlo mnohem víc. Přestup na klasickou školu spojují dva se ztrátou iluzí o lidech: „*Jsem postupem času čím dál víc zklamáný z chování svých spolužáků. Když jsem je viděl pouze při přezkoušení, připadali mi celkem fajn.*“ hovoří chlapec, od dívky – vysokoškolačky, zaznívá: „*Nicméně mě přechod do běžné školy uvedl do občasného zoufalství nad tvrdostí a krutostí některých dětí. Nechápala jsem, proč si spolužáci sprostě nadávají a hádají se. Paradoxně v druhé polovině studia na gymnáziu mi přišlo, že mne systém trochu spolknul, díky množství předkládané látky a zjetým způsobům učení. Na vysoké škole mi opět přijde, že v mase absolventů středních škol je vidět, že jsem zažila i jiný systém. **Srovnání domácí školy a školy vysoké je snad trochu troufalé, ale důrazem na samostatnost a možnostem věnovat se šířeji tomu, co člověka baví je toto srovnání určitě pravdivější, než srovnání školy domácí a základní, popřípadě střední.***“

Zajímavé svědectví přináší tato dívka: „*Maminka mi nabízela, že mne bude učit doma, ale já jsem se těšila do školy. V první třídě už jsem uměla z domova číst, takže jsem se tam potom trochu nudila. Jednou jsem nepřinesla vybarvený domácí úkol, vzpomínám si, že to byla nějaká panenka, kterou jsem omylem zapomněla ve školní lavici. Učitelka mne předvedla před třídu a začala křičet. Už si přesně nevzpomínám, co říkala, asi že jsem nezodpovědná nebo něco takového. Ale byl to jediný úkol, který jsem zapomněla. Vždyť jsem do školy chodila teprv asi tři týdny. To mě zlomilo, šla jsem za maminkou a poprosila jsem ji, aby mě tedy učila doma. A tak to u nás vlastně začalo, protože potom učila ještě mé tři mladší sourozence.*“

O timemanagementu konstatují: „*Učení mě baví.*“ (Který jiný šesták tohle řekne?) „*Když jsem byl doma, mohl jsem být zároveň se svými sourozenci. Mamina na mě měla víc času než učitelka ve škole. Když jsem něco věděl, tak se nemusel hlásit, měl jsem prostor se hned vyjádřit. Mohl jsem mít dřív volno, když jsem všechno stihl rychleji. Když mi něco nešlo, mohl jsem se nad tím zastavit a zkoušet to pořád, měli jsme víc času. Doma je příjemné prostředí, pokud neruší mladší sourozenci hlukem. Doma jsem víc sám za sebe. Doma jsem mohl o přestávce cvičit – efektivněji využívat přestávku než ve škole.*“

a „Když se malé dítě má učit něčemu novému spolu s dalšími cca 30 žáky, a navíc v prostředí, které nezná, není to asi to nejlepší, co pro něj můžete udělat. Z vlastní zkušenosti vím, že doma je to určitě lepší. Učila mě maminka, která mi vždy všechno důkladně vysvětlila. Myslím si, že ve škole je na děti vyvíjen určitý nátlak – je po nich požadováno, aby se něco naučili a pochopili co nejrychleji. Také se někteří mohou bát nebo se stydět a proto se neptají tolik, jako by se normálně zeptali doma. A to je škoda.“ nebo *„Vybavuji si pohodu, což je výborný start pro malé dítě a matka má ještě čas vychovávat ho bez nástrah a nebezpečí zlého okolí a světa. Jsem vděčná, že se mi maminka takhle moc věnovala, a že se rodiče rozhodli pro domácí školu.“*

Jedna vysokoškolačka chce sama učit doma, pokud se na tom shodne s manželem. Nikdo z bývalých domácích školáků nehodnotil domácí školu negativně, všichni se shodují že na ni mají samé dobré vzpomínky.

2. 3. 3 Třetí část šetření

Ve třetí části výzkumu byla použita metoda individuálního narativního rozhovoru s učitelkami a učiteli MŠ a ZUŠ, kteří mají s doma vzdělávanými dětmi osobní zkušenost a učitelkami ZŠ, které přezkušují doma vzdělávané děti.

Tuto analýzu budu dělit na tři části: Rozhovory s přezkušujícími učitelkami a učitelem, rozhovory s učiteli ZUŠ a rozhovory s učitelkami MŠ. Rozhovorů se účastnilo celkem 18 pedagogů, z toho 7 přezkušujících učitelů, 8 učitelů a učitelek ze ZUŠ (5 učitelů nástroje a 3 učitelky kolektivních kroužků) a 3 učitelky MŠ. Výzkumný vzorek zahrnuje 13 žen a 5 mužů ve věku od 28 do 68 let. Sběr dat proběhl od května do listopadu 2014. Rozhovory jsem zaznamenávala buď nahráváním (bylo-li mi to povoleno) nebo poznámkováním.

Ředitel ZŠ uvedl k motivaci rodičů: *„Myslím, že se tito rodiče chtějí vyhnout „mašinerii“ dnešního školství.“* **Přezkušující pedagogové přiznávají, že kdyby neměli osobní zkušenost s domácí školou, jejich náhled na DV by byl zkreslený.**

„Když jsem přezkušovala žáka třetí třídy z anglického jazyka a dověděla jsem se, že nám na druhý stupeň nastoupí ještě jeho starší bratr – do páté třídy doma. Říkala jsem si: Chudák kluk, to bude exot! Myslela jsem si: ten bude nešťastný. A teď na mě z lavice kouká sebevědomý usměvavý kluk, který se perfektně začlenil. Tváří se spokojeně a vůbec to není žádný „mimoň“ - jestli mi rozumíte. To беру jako plus. Nemít tuhle osobní zkušenost, mně by ho bylo líto, ale takhle jsem si posunula názor.“

Pedagogy překvapuje, že dítě hladce zapadá do kolektivu třídy. Učitelky by uvítaly, kdyby byl **tematický plán** matek - vzdělavatelek sladěn s jejich, usnadnilo by jim to přezkušování. Jako **pozitiva** vnímají, že dítě může jít ven, předměty se můžou propojovat, dítě je vyučováno v domácím prostředí, v menším počtu dětí, které žák zná, možnost úpravy denního režimu, spolupráce různých věkových kategorií, upevnění vazeb v rodině a větší znalost osobnosti žáka ze strany vyučujícího, dítě není doma stresováno ani hlukem, ani časem, pracuje v pohodě, jinou než rodičovskou autoritu respektuje na kroužcích, kde má i kamarády, ve větší rodině se nenudí, rodič se mu plně věnuje. **Zápory** uvedly dvě kantorky, jedné přišlo na závalu, že jí dítě skočilo do řeči, také vyslovila obavu o socializaci žáka na vyšším vzdělávacím stupni, DV by doporučila jen v nutných případech. Druhá konstatovala, že když učí matka více dětí, musí přizpůsobovat náročnost výrobků při pracovních činnostech. Učitelky se zamýšlejí nad tím, jak dítě vnímá **přezkušování**.

Děti **charakterizují** jako bezproblémové, kamarádké, u ostatních dětí oblíbené a usměvavé. Třída se na ně těší. *„Tyto děti jsou, podle mé zkušenosti, v pohodě, mají velký přehled. Nejistili jsme, že by jim něco scházelo, ani mezi vrstevníky se nechovaly nijak odlišně. Jediné, co vidím, že by mohlo být limitující je, že je rodič podnítl jen v tom, na co je sám zaměřený. Úkolem nás učitelů je rozvíjet děti všestranně.“* říká ředitel ZŠ. Pedagogové volají po přesnějších informacích: **„Kdyby učitelé měli více informací, asi by se na to dívali jinak. Teď už nějaké zkušenosti mám a myslím, že bych i dovedla někomu o tom povyprávět. Když nyní toho žáka vidím o přestávkách na druhém stupni, usmívá se, vypadá spokojeně. Překvapuje mne, že se tak hezky začlenil.“** **Rodiče - vzdělavatele** charakterizují například: *„Ten rodič asi nemůže být sobecký.“*

Učitelky ZUŠ, které vedou kolektivní aktivity, vnímají domácí školáky jako velmi **kamarádské, komunikativní, poslušné a disciplinované.** Vyzdvihují spolupráci s dětmi i jejich rodiči. „Očekávají smysluplnou činnost. Patří k nejlepším dětem, které mám.“ hodnotí učitelka. „*Myslím, že takových rodičů by mělo být víc. Spolupráce s rodiči je nadprůměrná, jak jsou zvyklí se svými dětmi pracovat. Děti jsou na sebe hodně kritické, možná jim chybí srovnání.*“ uvažuje jiná.

Dvě netušily, že děti nechodí do klasické školy. Sbormistryně, která učí i na 2. stupni ZŠ, působila zaskočeně: „*Kdybyste mi to teď neřekla, nepoznala bych, že tu mám nějaké děti, které nechodí do klasické školy. Ale když to říkáte, musím říct, že normálně zapadají do kolektivu, kamarádí se. Jsou klidnější. Je u nich patrná výborná muzikalita, zřejmě je to tím, že doma hodně zpívají.*“ Z toho, že dva učitelé kolektivních útvarů v ZUŠ ani nepostřehli, že dítě nechodí do klasické školy, usuzují, že DV není zdaleka tak extrémní, jak ji veřejnosti často prezentují média.

Učitelé z individuální výuky nástroje vnímají děti jako **plašší, zodpovědné, poctivé a pilné.** Často mají s domácími školáky bližší vztah než s jinými dětmi: „*S mým žákem, se totiž úplně jinak spolupracuje než s jinými dětmi. Je cílevědomý, nechybí mu motivace. Když mu něco vysvětluji, nemusím mu to stokrát opakovat, hned reaguje. Soustředí se na práci v hodině, moc dobře se mi s ním spolupracuje. Prostě se chce něco naučit, takže chodím do hodin s ním ráda.*“ Dva vyjádřili, že neví, jak se dítě zapojuje do kolektivu. Jeden z nich uzavírá: „*Sám bych uvítal, kdyby mě učila maminka.*“ Takové hlasy zaznívají i od spolužáků ze třídy, kde je domácí školák přezkušován – děti se ptají svých matek, zda by je taky učily doma.

„*Nevidím, že by chlapec postrádal kolektiv, myslím, že mu stačí aktivity jako jsou kroužky k tomu, aby se s někým kamarádil. Líbí se mi na něm, že se naopak nebojí z kolektivu vyčínat.*“ uvedla kantorka. „*Na dětech z domácího vzdělávání vidím, že na nástroj hrají rády a poctivě cvičí. Jejich rodiče je ve hře na nástroj podporují. Tento přístup se mi líbí, protože přináší skvělé výsledky. Vyžaduje to kvalitní osobnost rodiče.*“ zaznívá od participanta. Domácí školáci mají prostor rozvíjet svá nadání. **To, že by dítě neakceptovalo učitelkou autoritu nebo nerespektovalo daná pravidla, nezaznělo. Naopak, učitelům ZUŠ se s domácími školáky spolupracuje velmi dobře.**

Učitelky MŠ, ač byla každá z jiného města a navzájem se neznají, indukovaly totéž, takže k momentu saturace došlo neočekávaně velmi rychle. Shodně zmiňovaly dobrou spolupráci s rodiči, kteří se zapojovali do akcí školky. Kromě toho, že mělo dítě aktivní rodiče, nevnímají učitelky velký rozdíl mezi budoucím domácím školákem a jinými dětmi, a tak ani jinak nepřistupovaly k dítěti, které charakterizovaly přívlastky **inteligentní a citlivé**.

Učitelky vyjádřily důvěru v rodiče, kteří budou dítě vzdělávat formou domácí vzdělávání. Zároveň vyjadřují jistou obavu o socializaci dítěte v pozdějším věku při přechodu do klasické školy, kterou však nejsou schopny odhadnout. (Nejsme poněkud ovlivněni médii?)

Z rozhovorů vyznívá, že většina učitelů osobní zkušeností s DV překlenula předsudky, které o DV měla díky veřejnému mínění. Vyzdvihují na něm pozitiva, jsou nadšení nebo nevidí velký rozdíl mezi domácím školákem a žákem klasické školy. Znalosti žáků jsou na velmi dobré úrovni. Děti se socializují bez problémů. Většina kantorů se zamýšlí nad tím, že by svoje vlastní děti vzdělávat nechtěla. Někteří učitelé jako negativa zmiňují, že určité automatismy u domácích školáků postrádali, museli například víckrát opakovat pokyn, tempo žáka bylo pomalé, dítě nepozdravilo apod., ale jiní mají zcela opačnou zkušenost. Učitelé si aktualizovali sami pro sebe DV jako akceptovatelné a nemají k němu velké výhrady. Pokud domácí školák do třídy dochází, může to být pro kolektiv zpestření. Navzájem se obohacují i učitelka a domácí vzdělavatelka.

Všechny předpoklady se potvrdily: U rodičů, kteří se rozhodli pro DV, převážila jeho pozitiva. Zajímavé je, že i kantoři se přestali na tuto alternativu (díky osobní zkušenosti) dívat skepticky a hodnotí ho kladně.

I druhý předpoklad se potvrdil – absolventi domácí výuky na ni mají všichni dobré vzpomínky. Konkretizují její přínos pro vlastní osobnostní rozvoj.

Třetí předpoklad – že přezkušující učitelé nezaznamenají u doma vzdělávaných dětí výrazné nedostatky v učebních výsledcích, se také potvrdil. Učitelé charakterizovali děti jako velmi dobře připravené.

3. Z Á V Ě R

Motivací rodičů volit DV je, že se chtějí věnovat svým dětem. Méně pak je těch, kteří mají špatné zkušenosti s nástupem do klasické školy (ozývají se hlasy proti podávání instantních informací a školskému systému). Pozitivní motivace převládá. **Chtějí, aby dítě zakusilo jistotu, zázemí, pohodu a bezpodmínečnou lásku**, mělo by vidět rodiče pracovat a řešit konflikty. Vzdělávání vlastních dětí je baví. Rodiče převzali zodpovědnost za výuku svých dětí. DV je určeno pro všechny děti (ne jenom handicapované nebo talentované), kterým ho rodiče jsou ochotni poskytnout. Socializace doma vzdělávaných dětí probíhá bez obtíží, všechny navštěvují volnočasové aktivity. Všichni žáci, kteří DV prošli, na něj mají hezké vzpomínky.

Tato bakalářská práce informuje učitelky MŠ o domácím vzdělávání. **Podle výzkumu více než polovina dětí, které se později učí doma, navštěvuje předtím mateřskou školu. Učitelky MŠ, které měly zkušenost s budoucími domácími školáky, přistupovaly k těmto dětem stejně. Spolupráce s rodiči dětí byla podle vyjádření učitelek MŠ nadstandardní.**

Učitelům ZUŠ se s domácími školáky dobře spolupracuje, protože se pečlivě a zodpovědně připravují, nemají tendence „schovávat se v davu“ a čekat, že za ně někdo jiný úkol vyřeší. Domácí školáci z pohledu učitelů ZUŠ chtějí aktivně využívat čas – očekávají smysluplnou činnost. Domácí školáci se od rodičů zjevně učí převzít osobní zodpovědnost. **Učitelé přiznávají, že bez osobní zkušenosti měli o DV zkreslenou představu.** Nyní vyjadřují vděčnost za zkušenost s ním. Z rozhovorů plyne, že domácí výuka není ve skutečnosti tak extrémní, jak ji často prezentují média. Pozitiva DV, na kterých se shodují učitelé, vzdělavatelé i bývalí domácí školáci: **individuální přístup, rodinné prostředí bez stresu a flexibilita** časová i prostorová. Negativ se překvapivě našlo minimum, učitelé a dospívající nejmenovali skoro žádná, rodiče často také ne. Pouze jim vadí absence finančního příspěvku a náročnost pro vzdělávajícího rodiče.

Práci uzavírám výrokem jedné z přezkušujících učitelek: **„Domácí školu nebude dělat rodič, který nebude mít o dítě zájem. Tenhle rodič chce pro dítě to nejlepší a má ho na prvním místě.“**

4. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. Asociace pro domácí vzdělávání [online]. 2014 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <<http://www.domaciskola.cz>>.
2. AURELIUS, Marcus. *Hovory k sobě*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1969. ISBN 25-063-3/34, str. 25.
3. BELZ, Horst a Marco SIEGRIST. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: Východiska, metody, cvičení a hry*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6, str. 65.
4. BENÍŠKOVÁ, Tereza. *První třídou bez pláče*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1906-1, str. 162.
5. Bible 21. Překlad 21. století [on line]. 1. vyd. Praha: Biblion, 2009. ISBN 978-80-87282-00-7, str. 780. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <<http://www.bible21.cz/online>>.
6. BŘEZINA, Josef. *Děti slavných rodičů*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1995. ISBN 80-7012-076-2, str. 32, 36, 40 – 43, 53, 58, 87 – 88, 112.
7. ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
8. DOBSON, James. *Výchova chlapců*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2003. ISBN 80-7255-082-9, str. 223 – 228.

9. Eduin. Asociace pro domácí vzdělávání píše ministru Chládkovi. [online]. 7. 5. 2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <<http://www.eduin.cz/clanky/dokument-asociace-pro-domaci-vzdelavani-pise-ministru-chladkovi/>>.
10. GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6, str. 99.
11. HAVEL, Ivan. Didasco – učím. 1. vyd. Praha: Kant, 2003. ISBN 80-86217-62-0.
12. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0, str. 158 – 160.
13. HOLUB, Josef a Stanislav LYER. *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. 4. vyd. Praha: SPN, 1992. ISBN 14-268-78, str. 483.
14. HOLT, John: *Proč děti neprospívají*. 1. vyd. Praha: Strom, 1994. ISBN 80-901662-4-5, str. 156.
15. HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí: Osmý díl*. 1. vyd. Praha: Via Facti, 2000. ISBN 80-238-5709-2, str. 6.
16. JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina: *Portfóliové hodnocení v domácím vzdělávání*. Portál Rámcový vzdělávací program [on line]. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2006 [cit. 2014-08-26]. Seminární práce. Dostupné z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/969/PORTFOLIOVE-HODNOCENI-V-DOMACIM-VZDELAVANI.html/>>.

17. JŮVA Vladimír a Vladimír JŮVA. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 1997. ISBN 80-85931-43-5, str. 15, 23.
18. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7.
19. KOŘALKA, Jiří. *František Palacký*. 1. vyd. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-125-2, str. 11, 21, 29, 38, 42, 43.
20. KOSTELECKÁ, Yvona. *Domácí vzdělávání*. Asociace domácího vzdělávání [on line]. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Školitel Vladimír Smetáček, 2003 [cit. 2014-08-26]. Disertační práce. Dostupné z: <http://www.domaciskola.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=86&Itemid=512>.
21. LEMAN, Kevin. *Do pátku bude vaše dítě jiné*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2010. ISBN 978-80-7255-219-1, str. 87.
22. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5.
23. MERTIN, Václav. *Na co se často ptáte. Ze zkušeností dětského psychologa*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2004. ISBN 80-7183-316-9, str. 25 – 26.

24. MERTIN, Václav. Nebojme se domácího vzdělávání. *MF Dnes*. Praha: Mladá fronta. Asociace pro domácí vzdělávání [on line]. 13. 1. 2005, roč. 24 [cit. 2014-09-01], str. 6. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://www.domaciskola.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=111:clanek2&catid=88&Itemid=515>.
25. Paměť domácího vzdělávání. Zelená kostka. Dokumentační projekt. Češi, kteří byli v dětství vzdělávání doma [online]. 4. 5. 2008 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <<http://www.pamet-dv.sweb.cz/data.html>>.
26. PASTOROVÁ, Markéta, Jitka ALTMANOVÁ a Petr KOUBEK. Srovnávací analýza: domácí (individuální) vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [on line]. 2012, [cit. 2013-1-27]. Dostupné z: <<http://www.nuv.cz/publikace-a-periodika/srovnavaci-analyza-domaci-individualni-vzdelavani>>.
27. PEKAŘOVÁ, Lidmila. *Jak žít a nezbláznit se: Psychologie dítěte od předškolního věku do dospělosti*. Olomouc: Poznání, 2006. ISBN 80-86606-49-X.
28. PETŘÍK, Maxmilián. *72 jmen české historie*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2010. ISBN 978-80-7448-005-8, str. 22, 58, 122, 124.
29. PROKEŠOVÁ, Ludmila. Pro koho je domácí vzdělávání? (1). *Informatorium 3 - 8*. Praha: Portál, 2004, roč. 11, č. 10. ISSN 1210-7506, str. 6 – 7.
30. PROKEŠOVÁ, Ludmila. Pro koho je domácí vzdělávání? (2). *Informatorium 3 - 8*. Praha: Portál, 2005, roč. 12, č. 1. ISSN 1210-7506, str. 6 – 7.

31. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6, str. 57.
32. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-584-9, str. 1 – 3.
33. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vyd. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2014-11-22]. ISBN 978-80-87000-33-5. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/.../RVP_PV-2004.pdf>.
34. SOUČEK, Josef B., Jan HELLER, Petr POKORNÝ. *Řecko-český slovník k Novému zákonu*. Praha: Kalich, 1997. ISBN 80-7017-853-1, str. 252.
35. SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2007. ISBN 80-86307-39-5, str. 17.
36. SVOBODOVÁ, Eva, Eva ŠMELOVÁ, Hana ŠVEJDOVÁ a Alena VÁCHOVÁ. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-774-9.
37. SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8, str. 47 – 48.
38. ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Koho a jak učit doma? Vstoupí individuální vzdělávání i na 2. stupeň základních škol? *Učitelské noviny*. Praha: GNOSIS, 2014, roč. 131. č. 1. ISSN 0139-5718, str. 4 – 6.
39. ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky*. Praha: UK, 1991. ISBN 80-7066-351-0.

40. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0, str. 17.

41. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4, str. 726.

42. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-308-0.

43. VÍTEČKOVÁ, Miluše. Nesezdané soužití párů s dětmi. STAG [on line]. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské Univerzity. Školitel Jiří Buriánek. 11. 2. 2011 [cit. 2014-05-11]. Disertační práce. Dostupné z: <http://www.wstag.jcu.cz:443/portal/prohlizeni/index.jsp?navigationalstate=JBPNS_r00ABXdOAApzdGF0ZUNsYXNzAAAAAQAzY3ouemN1LnN0YWwucG9ydGxldHMxNjgucHJvaGxpemVuaS5wcmFjZS5QcmFjZVN0YXRlAAdfX0VPRl9f&pagenavigationalstate=H4sIAAAAAAAAAAGNgYGBkkNMvyC8qSczRLyjKz8jJrErNy9TPzEtJrdDLKi7QNxBmZACp4iouSSxJdc5JLC4G842Tq_Sqkkv1gMLpeiADclJlig3NLPQOpgCZicmpegEgMhikG6iRAQANTj_WcwAAAA**&type=phase=action&windowid=2Fportal2Fprohlizeni2Findex.jsp2F0&interactionstate=JBPNS_r00ABXdpABBwcm9obGl6ZW5pQWN9uAAAAQA6Y3ouemN1LnN0YWwucG9ydGxldHMxNjgucHJvaGxpemVuaS5wcmFjZS5QcmFjZVNlYXJjaEFjdGlvbGAFcmVzZXQAAAABAAFhAAdfX0VPRl9f>.

44. Zákon č. 561/2 004 Sb. § 27, 36, 40 a 41 ze dne 1. 1. 2005 [online]. [cit. 2014-05-11]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [on line]. Dostupné z: <<http://www.msmt/vzdelavani/informace-a-doporuceni-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-individualnimu-vzdelavani>>.

SEZNAM PŘÍLOH

- 1) Dotazník pro matky – vzdělavatelky nevyplněný
- 2) Ukázka vyplněného dotazníku pro matky – vzdělavatelky
- 3) Ukázky z přepisů rozhovorů s dospívajícími
- 4) Ukázky z přepisů rozhovorů s pedagogy

CD-ROM:

- 5) Audio-ukázky z hudební výchovy v domácí škole
- 6) Video-ukázky z domácí školy
- 7) Prezentace pololetí doma vzdělávaného žáka 4. třídy
- 8) Fotografie z domácí školy

Přílohy BP Domácí vzdělávání jako alternativa:

1) Nevyplněný D O T A Z N Í K

Určený maminkám, které vzdělávají (nebo vzdělávaly) své dítě nebo děti doma.

3. května 2014 v Klenčí pod Čerchovem

Dobrý den!

Jmenuji se Markéta Kubecová a jsem studentkou Jihočeské univerzity, obor učitelství pro MŠ (kombinované formy). V bakalářské práci se zabývám domácím vzděláváním. Jde mi o to, aby s touto alternativou byly seznámeny učitelky mateřských škol. Pokud máte chuť se podílet na menším pedagogickém průzkumu, prosím vyplňte dotazník a zašlete na adresu: marketa.kubecova@seznam.cz Děkuji.

1) Jak jste se seznámila s formou domácího vzdělávání?

- a) díky přátelům, kteří už učili doma
- b) z médií
- c) jinak, jak:

2) Znáte někoho dalšího, kdo vzdělává své děti doma?

- a) Ano.
- b) Ne.

3) Jak dlouho se věnujete domácímu vzdělávání?

- a) 1 rok
- b) 2 roky
- c) 3 roky
- d) 4 roky
- f) 5 let
- g) déle, kolik: ... let

4) Kolik dětí jste vzdělávala formou domácího vzdělávání?

1 – 2 – 3 – 4 – 5 a více:

5) Co vidíte jako pozitiva této formy vzdělávání?

(Můžete vybrat více možností.)

- individuální přístup
- rodinné prostředí, kde se dítě cítí šťastné
- menší časová náročnost
- možnost přizpůsobit vyučování talentům dítěte
- možnost přizpůsobit vyučování aktuálnímu rozpoložení dítěte
- další možnosti, prosím uveďte:

6) Co vnímáte jako negativa?

(Opět můžete vybrat více možností.)

- náročnost pro vzdělávajícího rodiče (v kombinaci s péčí o mladší sourozence, je někdy těžší najít si chvilku času pro sebe, chtělo by to občas nějaké hlídání :))
- absence jednoho platu v rodinném rozpočtu z důvodu DV
- žádná negativa jsem nezaznamenal(a)
- časová náročnost
- nemohu dítě vidět v kontextu třídy
- absence kolektivu a pozitiv, které z něho plynou (kooperace, hledání kompromisu, budování prosociálnosti, ...)
- absence pedagogickopsychologických znalostí a dovedností

7) Jak často konzultujete s pedagogy z kmenové ZŠ nebo s konzultantkou DV?

- a) Jednou za měsíc
- b) Dvakrát za pololetí
- c) Jednou za pololetí
- d) Jiná možnost:

8) Je domácímu vzdělávání nakloněn i Váš partner (shodli jste se na této formě)?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Jiná možnost:

9) Co je Vaší motivací? Proč jste se rozhodli se věnovat DV?

(Opět můžete vybrat více možností.)

- souvisí s pozitivy (individuální přístup, rozvoj samostatného myšlení, prohlubování vztahu mezi rodičem a dítětem)
- vlastní špatné zkušenosti s nástupem do ZŠ
- chceme se věnovat svým dětem, trávit s nimi čas, předávat jim své hodnoty
- jiné:

10) Trpí Vaše rodina nižšími příjmy? (Tím, že se věnujete DV, možná nemůžete nastoupit na plný úvazek do zaměstnání?)

- a) ne
- b) ano
- c) ne, zároveň pracuji na plný úvazek
- d) ne, zároveň pracuji na částečný úvazek
- e) příjem navíc by rodina uvítala, ale zásadně nouzi netrpí

11) Je Vaše dítě socializované? Nemá problémy se začlenit do kolektivu?

- a) Ano. Dítě nemá problém.
- b) Někdy.
- c) Ne. Dítě má velké problémy se začlenit do kolektivu.
- d) Jiná možnost:

12) Navštěvuje Vaše dítě zájmové útvary?

- a) Ano. *(Prosím, uveďte jaké:)*
.....
- b) Ne.

13) Máte rozvrh hodin?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Ano, ale pouze orientační.
- d) Jiná možnost:

14) Vyučujete důsledně i předměty jako hudební, výtvarná, pracovní a tělesná výchova?

- a) Ano.
- b) Ne, děti je absolvují v rámci kroužků.
- c) Některé děti absolvují v rámci kroužků, jiným se věnujeme doma.
- d) Jiná možnost:

15) Vyučujete sama i cizí jazyk?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Zatím ne.
- d) Jiná možnost:

16) Jak si vybíráte učebnice?

(Opět můžete vybrat více možností.)

- podle doporučení zkušenějších maminek, které se taky věnují DV nebo konzultantky
- dám na doporučení kmenové ZŠ
- podle rozsahu učiva, ale i grafického zpracování
- snažím se vybírat dětem učebnice na míru
- někdy se dítě spolupodílelo na výběru
- jiná možnost:

17) Sestavujete si plán sami? Spolupracuje na něm spolu s Vámi Vaše dítě?

- a) Ano, dítě se nepodílí.
- b) Ano, dítě se částečně podílí.
- c) Ne, používáme plán kmenové školy.
- d) Jiná možnost:

18) Čtete odbornou pedagogicko-psychologickou literaturu?

Účastníte se odborných seminářů o výchově a vzdělávání dětí?

(Pokud ano, můžete uvést příklad?)

a) Ano. *(Uveďte, prosím, jakou:)*

b) Ne.

19) Máte pedagogické vzdělání? Má někdo ve Vaší rodině pedagogické vzdělání?

a) Ano, mám pedagogické vzdělání.

b) Ne, nemám pedagogické vzdělání.

c) Ne, nemám, ale máme v blízké rodině příbuzného s pedagogickým vzděláním.

d) Jiná možnost:

20) Spolupracuje na DV i Váš manžel (nebo učíte výhradně Vy)?

a) Ano, spolupracuje.

b) Ne, učím výhradně já.

c) Výjimečně.

d) Někdy.

e) Jiná možnost:

21) Zapojujete Vaše dítě do chodu domácnosti

(starost o mladší sourozence, úklid, vaření, ...) ?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Jiná možnost:

22) Účastní se Vaše dítě výletů, exkurzí a kurzů pořádaných ZŠ nebo konzultantem?

- a) Ano.
- b) Ne. (kmenovou ZŠ na to máme příliš daleko...)
- c) Někdy.

23) Navštěvovalo vaše dítě mateřskou školu. (Jestli ano, jak dlouho?)

- a) Ano, navštěvovalo ji:
 - 1 rok
 - 2 roky
 - několik měsíců
 -
- b) Ne.

2) Ukázka vyplněného dotazníku: D O T A Z N Í K

Určený maminkám, které vzdělávají (nebo vzdělávaly) své dítě nebo děti doma.

3. května 2014 v Klenčí pod Čerchovem

Dobrý den!

Jmenuji se Markéta Kubecová a jsem studentkou Jihočeské univerzity, obor učitelství pro MŠ (kombinované formy). V bakalářské práci se zabývám domácím vzděláváním. Jde mi o to, aby s touto alternativou byly seznámeny učitelky mateřských škol. Pokud máte chuť se podílet na menším pedagogickém průzkumu, prosím vyplňte dotazník a zašlete na adresu: marketa.kubecova@seznam.cz Děkuji.

1) Jak jste se seznámila s formou domácího vzdělávání?

a) díky přátelům, kteří už učili doma

b) z médií

c) jinak, jak:

2) Znáte někoho dalšího, kdo vzdělává své děti doma?

a) Ano.

b) Ne.

3) Jak dlouho se věnujete domácímu vzdělávání?

a) 1 rok

b) 2 roky

c) 3 roky

d) 4 roky

f) 5 let

g) déle, kolik: ... let

4) Kolik dětí jste vzdělávala formou domácího vzdělávání?

1 – 2 – 3 – 4 – více: ... (kolik?) (zatím :-))

5) Co vidíte jako pozitiva této formy vzdělávání?

(Můžete vybrat více možností.)

- individuální přístup
- rodinné prostředí, kde se dítě cítí šťastné
- menší časová náročnost
- možnost přizpůsobit vyučování talentům dítěte
- možnost přizpůsobit vyučování aktuálnímu rozpoložení dítěte
- další možnosti, prosím uveďte:

.....dítě se učí přirozeně pomáhat s domácími pracemi (v rámci prac. činností vaříme, vysáváme atd.)

- máme mnohem více času na hraní, společné čtení, stavění z LEGA apod.

6) Co vnímáte jako negativa?

(Opět můžete vybrat více možností.)

- náročnost pro vzdělávajícího rodiče (v kombinaci s péčí o mladší sourozence, je někdy těžší najít si chvíli času pro sebe, chtělo by to občas nějaké hlídání :))
- absence jednoho platu v rodinném rozpočtu z důvodu DV
- žádná negativa jsem nezaznamenal(a)
- časová náročnost
- nemohu dítě vidět v kontextu třídy

- absence kolektivu a pozitiv, které z něho plynou (kooperace, hledání kompromisu, budování prosociálnosti, ...)
- absence pedagogickopsychologických znalostí a dovedností

7) Jak často konzultujete s pedagogy z kmenové ZŠ nebo s konzultantkou DV?

- a) Jednou za měsíc
- b) Dvakrát za pololetí
- c) **Jednou za pololetí**
- d) Jiná možnost:

8) Je domácímu vzdělávání nakloněn i Váš partner (shodli jste se na této formě)?

- a) **Ano.**
- b) Ne.
- c) Jiná možnost:

9) Co je Vaší motivací? Proč jste se rozhodli se věnovat DV?

(Opět můžete vybrat více možností.)

- **souvisí s pozitivy** (individuální přístup, rozvoj samostatného myšlení, prohlubování vztahu mezi rodičem a dítětem)
- vlastní špatné zkušenosti s nástupem do ZŠ
- **chceme se věnovat svým dětem, trávit s nimi čas, předávat jim své hodnoty**
- jiné:

10) Trpí Vaše rodina nižšími příjmy

(tím, že se věnujete DV, možná nemůžete nastoupit na plný úvazek do zaměstnání)?

- a) ne
- b) ano

c) ne, zároveň pracuji na plný úvazek

d) ne, zároveň pracuji na částečný úvazek

e) příjem navíc by rodina uvítala, ale zásadně nouzi netrpí

(pozn. zatím jsem na rodič. dovolené...)

11) Je Vaše dítě socializované? Nemá problémy se začlenit do kolektivu?

a) Ano. Dítě nemá problém.

b) Někdy.

c) Ne. Dítě má velké problémy se začlenit do kolektivu.

d) Jiná možnost:

.....

12) Navštěvuje Vaše dítě zájmové útvary?

a) Ano. (Prosím, uveďte jaké:)

.....ZUŠ – klavír

ZUŠ – výtvarný obor

skaut

.....

b) Ne.

13) Máte rozvrh hodin?

a) Ano.

b) Ne.

c) Ano, ale pouze orientační.

d) Jiná možnost:

14) Vyučujete důsledně i předměty jako hudební, výtvarná, pracovní a tělesná výchova?

a) Ano.

b) Ne, děti je absolvují v rámci kroužků.

c) Některé děti absolvují v rámci kroužků, jiným se věnujeme doma.

d) Jiná možnost:

15) Vyučujete sama i cizí jazyk?

a) Ano.

b) Ne.

c) Zatím ne.

d) Jiná možnost:

16) Jak si vybíráte učebnice?

(Opět můžete vybrat více možností.)

- podle doporučení zkušenějších maminek, které se taky věnují DV nebo konzultantky
- dám na doporučení kmenové ZŠ
- podle rozsahu učiva, ale i grafického zpracování
- snažím se vybírat dětem učebnice na míru
- někdy se dítě spolupodílelo na výběru
- jiná možnost:

17) Sestavujete si plán sami? Spolupracuje na něm spolu s Vámi Vaše dítě?

- a) Ano, dítě se nepodílí.
- b) Ano, dítě se částečně podílí.
- c) Ne, používáme plán kmenové školy.

d) Jiná možnost:nic moc neplánujeme :), ale pracujeme a vzděláváme se průběžně.....

18) Čtete odbornou pedagogickopsychologickou literaturu?

Účastníte se odborných seminářů o výchově a vzdělávání dětí?

(Pokud ano, můžete uvést příklad?)

a) Ano. (Uveďte, prosím, jakou:)

b) Ne.

19) Máte pedagogické vzdělání? Má někdo ve Vaší rodině pedagogické vzdělání?

- a) Ano, mám pedagogické vzdělání.
- b) Ne, nemám pedagogické vzdělání.

c) Ne, nemám, ale máme v blízké rodině příbuzného s pedagogickým vzděláním.

d) Jiná možnost:

20) Spolupracuje na DV i Váš manžel (*nebo učíte výhradně Vy*)?

a) Ano, spolupracuje.

b) Ne, učím výhradně já.

c) Výjimečně.

d) Někdy.

e) Jiná možnost:

21) Zapojujete Vaše dítě do chodu domácnosti

(starost o mladší sourozence, úklid, vaření, ...) ?

a) Ano.

b) Ne.

c) Jiná možnost:

22) Účastní se Vaše dítě výletů, exkurzí a kurzů pořádaných ZŠ nebo konzultantem?

a) Ano.

b) Ne. (kmenovou ZŠ na to máme příliš daleko...)

c) Někdy.

23) Navštěvovalo vaše dítě mateřskou školu. (*Jestli ano, jak dlouho?*)

a) Ano, navštěvovalo ji:

- 1 rok
- 2 roky
- několik měsíců
-

b) Ne.

3) Ukázka přepisů rozhovorů s dospívajícími:

Světлана, 17 let, 1. - 3. třída v DV, nyní studentka gymnázia

V domácí škole jsem byla od 1. do 3 třídy. Můžu říct, že i ty pouhé tři roky mi daly hodně do života. Myslím to takhle: Naučila jsem se samostatně a logicky přemýšlet, což je podle mně hodně důležité - je to takový základ.

Když se malé dítě má učit něčemu novému spolu s dalšími cca 30 žáky, a navíc v prostředí, které nezná, není to asi to nejlepší, co pro něj můžete udělat. Z vlastní zkušenosti vím, že doma je to určitě lepší. Učila mě maminka, která mi vždy všechno důkladně vysvětlila. Mohla jsem se jí kdykoliv zeptat na něco, čemu jsem nerozuměla. Myslím si, že ve škole je na děti vyvíjen určitý nátlak – je po nich požadováno, aby se něco naučili a pochopili co nejrychleji. Také se někteří mohou bát nebo se stydět a proto se neptají tolik, jako by se normálně zeptali doma. A to je škoda.

Další věc, kterou bych chtěla vyzdvihnout, je rozmanitost výuky. S maminkou jsme jezdily na různé výlety, do muzeí, atp. Hodně jsme četli – hlavně to, co mě bavilo. Také jsme si občas pouštěly nějaký přírodovědný film o zvířatech a o přírodě. Z toho jsem se zábavnou formou hodně dověděla.

Hodně lidí se mě ptá, jestli jsem měla vůbec nějaké kamarády. Ano, měla! Chodila jsem do různých kroužků, do různých kolektivů dětí. A tak mi to vyhovovalo.

Věra, 22 let, 1. - 5. třída v DV, nyní studentka VŠ

Domácí školu jsem vnímala a vnímám pozitivně. Vzhledem k tomu, že jsem si už odmala vystačila sama a nepotřebovala kolem sebe společnost. S vrstevníky jsem se stýkala na volnočasových kroužcích - a měli jsme si se stejnými zájmy aspoň co říct. *(úsměv)*

Přechod na gymnázium jsem nijak zvlášť neprožívala, ale to je dáno asi spíše mojí povahou. Každopádně jsem se necítila jako asociál nebo outsider a školnímu režimu jsem se bez problémů, až na reptání na ranní vstávání, přizpůsobila.

Na domácí škole nejvíc oceňuji individuální přístup a možnost přizpůsobení učiva člověku, které si teď znovu užívám na vysoké škole. A taky rozdílnou motivaci. Učit se takzvaně „pro známky“ jsem se začala až na gymnáziu. Co se mě týče, tak bych své děti ráda vzdělávala doma. Ale nebudu jediná, kdo o tom bude rozhodovat, vyjádřit by se měl i druhý rodič a samozřejmě děti.

Dalibor, 15 let, 4. třída v DV, nyní student střední odborné školy

Já už si na to moc nepamatuju, ale učil jsem se u maminky jenom jeden rok. Viděl jsem, že učila moje starší sourozence, tak jsem ji požádal, jestli by mě čtvrtou třídu učila doma. Od první do třetí jsem chodil normálně do školy a pátou a dál potom taky. Rozhodně bylo vyučování doma intenzivnější a mnohem víc jsem se toho naučil než ve škole. Jestli budu chtít, aby se moje děti učily doma, ještě nejsem schopen v tuhle chvíli říct.

Alžběta, 13 let, 1. - 5. třída v DV, nyní studentka ZŠ

V době, kdy jsem chodila do domácí školy, tak mě učení moc nebavilo. Když jsem potom začala chodit do normální školy, tak jsem si říkala: "Proč jenom jsem si tolik nevážila domácí školy!?" A moc jsem záviděla mladším sourozencům, že se můžou učit doma. Teď nechci ráno vstávat a cestovat do školy, ale chci být s rodinou.

Josef, 15 let, 1. - 5. třída v DV, nyní student víceletého gymnázia

Domácí škola mi dala dobrý základ na osmileté gymnázium, kde jsem teď. Umím věci dobře. Kdybych se býval učil ve škole, tak paní učitelka vysvětluje látku všem a nemusel bych to pochopit. Doma mi to maminka vysvětlovala tak dlouho, dokud jsem to nepochopil. Ve škole bych se styděl zeptat. Nevýhoda domácí školy je, že pro mě to byl šok, přejít pak rovnou na osmileté gymnázium – kde jsme měli hned hodně hodin. Kdybych přešel nejdřív na ZŠ, tak bych si zvykl. Ve škole jsem pak neuměl psát na tabuli, komunikovat s učiteli. Zařazení do třídy bylo ale v pohodě, protože se v primě stejně nikdo z dětí vzájemně neznal. Dobré bylo, že jsem během domácí školy mohl chodit pár hodin do školy na vyučování, zvykl jsem si trochu na školu.

Kateřina, 17 let, 1. - 4. třída v DV, nyní studentka SŠ

Domácí škola byla pro mě výhodná v tom, že jsem měla vlastní rozvrh a končila jsem brzo. Třeba ráno jsem vstávala okolo sedmá, tak v půl osmé jsme začali a za dvě hodiny jsme byly hotovy. Také každému jde něco líp a něco hůř – a když jste vlastně jediný žák, tak se učitel, tedy konkrétně mamka, mohla věnovat tomu, co mi nešlo. Tak tedy pozitivem byl čas, vlastně všechno jsem stihla a měla jsem náskok i v učivu, když jsem přišla na "základku" do páté třídy. Potom v páté jsem nastoupila do dobrého kolektivu, některé děti jsem znala už z předcházejících kroužků. Velký šok to pro mne nebyl, myslím, že jsem velmi přizpůsobivá.

Pavel, 17 let, 1. třída v DV, nyní student gymnázia

Rozhodně tam bylo málo stresu. Prostě to byla pohoda. Nejlepší na tom byl ten individuální přístup, není problém s tím, že bys nestíhal. Ve třídě sedí dalších dvacet dětí a tak se může stát, že z toho můžeš být nějak vynechán. Výhoda je taky domácí prostředí, to je velká výhoda. Akorát mi chybělo, že nemůžu mít kamarády ze třídy. Občas si vybavuju, že mi vadilo, že nemůžu být tak samostatný a že dělám vždycky všechno s mamkou. A taky se to všechno často muselo přizpůsobovat režimu rodiny. Plusem ale bylo, že jsme všechno zvládli v rámci vyučování a už nebyly žádné domácí úkoly navíc. Tělocvik probíhat převážně venku, hodně jsme běhali – a to mi vyhovovalo. Při přechodu na základní školu jsem si dobře zvykl. Byl jsem rád, že se vždycky našel někdo, kdo mi pomohl, když jsem si nevěděl rady. Přezkoušení pro mě stres nebyla, naopak byla super.

4) Ukázka přepisů rozhovorů s pedagogy:

Učitelé ZUŠ – kolektivních zájmových útvarů:

Učitelka tanečního oddělení ZUŠ, 36 let, zkušenost: 6 žáků v DV

Když jsem se s domácím vzděláváním prvně setkala, připadalo mi zvláštní. Moc jsem nerozuměla tomu, proč se domácímu vzdělávání rodiče věnují. Dnes už tomu víc rozumím. Děti z domácí školy jsou velmi komunikativní. Řeknou si, co se jim líbí a co ne. Mají úžasný slovník a jejich slovní zásoba je vysoce rozvinutá. Mají řád a systém ve věcech. Když se jich na cokoli zeptám, smysluplně mi odpoví. Nejsou rozjívění. Očekávají smysluplnou činnost. Ale zároveň mám horší zkušenost s komunikací s jedním z rodičů. I přes to musím říct, že se s těmito dětmi velice dobře spolupracuje, reagují. Patří k nejlepším dětem, které mám.

Učitelka sborového zpěvu ZUŠ, 34 let, zkušenost: 4 žáci v DV

Kdybyste mi to teď neřekla, nepoznala bych, že tu mám nějaké děti, které nechodí do klasické školy. Ale když to říkáte, musím říct, že normálně zapadají do kolektivu, kamarádí se. Jsou klidnější. Je u nich patrná výborná muzikalita, zřejmě je to tím, že doma hodně zpíváte. Když si na to někdo troufne, ... já bych vlastní dítě učit nechtěla.

Učitelka nástroje a hudební nauky v ZUŠ, 42 let, zkušenost: 8 žáků v DV

U dětí z domácího vzdělávání bych nejdřív vyzdvihla disciplínu a kázeň. Jsou zvyklé být v klidu a dávat pozor. Děti mi připadaly trochu zaražené. V některých případech jsem zaznamenala menší samostatnost, pokyny jsem musela vícrát opakovat než tyto děti zareagovaly. Nevěděla jsem o dětech, že jsou v domácí škole, všimla jsem si, že reagují jinak. Když jsem zvýšila hlas, bylo vidět, že na to nejsou zvyklé. Chovaly se tak nějak "neškolně." Nejdřív mi to připadalo zvláštní, když jsem ale měla možnost poznat několikery rodiče těchto dětí a proniknout do jejich povah... Myslím, že takových rodičů by mělo být víc.

Spolupráce s rodiči je nadprůměrná, jak jsou zvyklí se svými dětmi pracovat. Mám ráda všechny aktivní rodiče, nejen ty, co učí doma. Nemůžu posoudit výsledné znalosti dětí. U svých vlastních dětí bych do toho nešla. Děti z domácí školy jsou na sebe hodně kritické, možná jim chybí srovnání.

Učitelé ZUŠ – individuální výuky nástroje:

Učitel nástroje ZUŠ, 52 let, zkušenost: 3 žáci v DV

Děti byly plašší. Trochu izolovanější, hůř jsem s nimi navazoval kontakt. O to víc jsem byl překvapený, když jsem si zpětně uvědomil, že teď po letech s nimi mám kontakt nejužší, musím říct hluboký. Ten s jinými nemám. Nic na mne nehrají, nevymlouvají se. Jinak své děti bych na domácí vzdělávání nedal. Měl bych obavu, že něco zapomenu. Musí být náročné skloubit roli učitele a rodiče. Na dětech z domácího vzdělávání vidím, že na nástroj hrají rády a poctivě cvičí. Jejich rodiče je ve hře na nástroj podporují. Tento přístup se mi líbí, protože přináší skvělé výsledky.

Vyžaduje to kvalitní osobnost rodiče. Sám bych taky uvítal, kdyby mě učila maminka. Ale chybí mi tam to překonání strachu při předstoupení před třídu.

Učitel nástroje ZUŠ, 68 let, zkušenost: 1 žák v DV

U žáka vidím kvalitnější přístup ke všemu. V jeho chování nevidím patrný rozdíl. Domácí vzdělávání bych vyzvedl, vnímám spíš jistá pozitiva.

Učitel nástroje ZUŠ, 42 let, zkušenost: 2 žáci v DV

Myslím, že moc zkušeností nemám. Co se týká nástroje, jsou to oba velice šikovní žáci. Myslím si, že se připravují svědomitě. Oni jsou zvyklí pracovat samostatně – sólo doma. Takže ono je to blízké výuce na nástroj.

To, co mají tady, to mají i ve všeobecném základním vzdělávání. Otázka je, jak to funguje v sociální rovině, v začlenění do kolektivu, ...

To by vám spíš pověděl někdo, kdo je má na kolektivní zájmové činnosti – sbor, tanec a tak, nebo jak to vypadá, když jedou se školou na výlet. Je to těžko říct, obecně to nemůžu hodnotit. Možná taková prvotní nesmělost, ... Třeba vlastně taková věc na začátku se zdravením to bylo takové, že nebyli zvyklí pozdravit. U těch dětí, které chodí do školy, tak ty automaticky přijdou a pozdraví. Tady vlastně přišel a tohle tam chybělo. Je to neobvyklé, když to dítě přijde a ... většinou jsou zvyklí přijít někam a pozdravit. To mě napadá, co bylo jinak, než s ostatními. A totéž bylo, když jsem nakonec zapisoval do třídnice. On se sbalil a ani neřekl na shledanou a zmizel. Jiné děti jsou cepované ze školek nebo to slyší u ostatních a tady je to prostředí vlastně jiné. Jinak nevidím žádný rozdíl. Salta teda umí nejlepší. (*Smích.*) A přemýšlím, jak to někdy využít ve spojitosti s nástrojem.

Učitelka nástroje ZUŠ, 28 let, zkušenost: 1 žák v DV

Ráda si s vámi o domácím vzdělávání popovídám, jsem z toho nadšená. S Pavlem, mým žákem, se totiž úplně jinak spolupracuje než s jinými dětmi. Je cílevědomý, nechybí mu motivace. Když mu něco vysvětluji, nemusím mu to stokrát opakovat, hned reaguje. Soustředí se na práci v hodině, moc dobře se mi s ním spolupracuje. Prostě se chce něco naučit, takže chodím do hodin s ním ráda. Nevidím, že by postrádal kolektiv, myslím, že mu stačí aktivity jako jsou kroužky k tomu, aby se s někým kamarádil. Na Pavlovi se mi líbí, že se naopak nebojí z kolektivu vyčnívat. Jednou přišel v takovém pro kluka zvláštním žlutém veselém modelu a povídal, že měl náladu se tak obléct, ale že po něm po náměstí lidi dost divně koukali. (*úsměv*) To mi přišlo fajn. Je na něm vidět, že se mu rodiče věnují, to je poznat na všech dětech, které mají aktivní rodiče. Ještě mám jednu holčinu, ta chodí normálně do školy, ale rodiče se jí věnují. A je vidět, že ona ví, co chce. Ale Pavla si prostě po všech stránkách nemůžu vynachválit a souvisí to myslím s domácí školou. Nic mu nemusím opakovaně vysvětlovat. A ona není placená? To jsem tedy vážně netušila, ani by mě to nenapadlo. To je divné.

Učitel nástroje ZUŠ, 39 let, zkušenost: 2 žáci v DV

Jaká je moje zkušenost s dětmi z domácí školy? Vyučuji za ZUŠ předměty hra na klarinet, hra na zobcovou flétnu a hra na saxofon. Výuka probíhá formou individuálního vyučování. Dosud jsem se setkal se dvěma žáky, kteří měli domácí výuku. Na svých hodinách jsem nepoznal rozdíly mezi žáky s výukou ve třídách a s výukou doma. Vzhledem k tomu, že hodiny jsou individuální, nevím, jak se děti zapojují v kolektivu.

Přezkušující učitelé:

Přezkušující učitelka 1. stupně ZŠ, 58 let, zkušenost: 1 žák v DV

Jsem ráda, že jsem se s tím setkala, jinak jsem dřív měla zkreslenou představu. Nebylo mi nejdřív jasné, proč se do toho lidé pouštějí. Věděla jsem pouze od své známé z Prahy, že její příbuzní se také věnují domácímu vzdělávání. Proti domácí škole nemám nic, myslím si, že mohou být o některé akce děti ochuzeny. Ale zase mají rodiče možnost dítě na některé poslat. Někdy jsem měla dojem, že domácího školáka musím trochu někam dostrkat. Byl nejistý, ale děti ve třídě ho automaticky vzaly. Taky jak, kdy, někdy se zapojoval sám. Myslím si, že ten kontakt s dětmi mu někde bude chybět. Záleží na tom, do jakého kolektivu se dostane. Aby nezůstal stát na okraji. Tahle třída ho dobře přijala. Jiný domácí školák je zase jiný, ale tenhle není takový, že by se prosazoval. Nebo že by se do něčeho sám vrhnul. Když mu řeknu pojď, tak jde. Nevím, jestli si je v tom jistý, jestli mu to dělá dobře. Myslím, že se zařadí dobře, má vědomosti, zase umí něco jiného, má hudební nástroj. Když jsem ho přezkušovala, zadala jsem mu radši více látky, ať si vybere. A dala jsem mu dostatek času. Tady byl tři roky – třetí, čtvrtou, pátou třídu. Mám tu za ty roky složku z přezkoušení hodně silnou. Absolvoval s námi školní výlety a různé další akce, takže měl možnost vyzkoušet si i něco mimo školní lavici. Díky osobní zkušenosti nemám s domácí školou žádný problém. Jediné, co si myslím, že je lepší skloubit plán se školou, aby jela učitelka shodně s maminkou. A potom, pro matku je mínus, že nevidí srovnání dítěte v kolektivu, to je spíš pro ni. Jak na tom je v rámci třídy.

Myslím si, že to má i své výhody, že hodně mohou propojovat různé předměty, jít ven. Hned vyběhnout. To ve škole úplně nemůžu. Má to své pro a proti jako všechno. Věřila bych, že k domácí škole se uchylují věřící lidi. Respektuji názor dítěte, že svět stvořil Bůh. Pro mě je důležité, že rozumí evoluci. A přemýšlí, jak to vzniklo. Vždyť já taky nevím, jak co vzniklo. Úroveň výtvarných a pracovních výtvorů nebyla na takové úrovni. Pravděpodobně to bylo tím, že maminka měla doma víc dětí a musela jim přizpůsobit výchovy.

Musí být náročné, když matka učí víc dětí. Každý probírá něco trochu jiného... Mám dojem, že ve škole máme víc prostoru se k něčemu vracet a procvičovat. Zatímco doma musí stihnout odučit víc dětí najednou. Asi pak nemají čas každý den psát pravopisné cvičení jako my ve škole. A opravdu za tu zkušenost, že jsem se s tím setkala, jsem ráda. Že jsem si to mohla taky vyzkoušet. Pokud je soudný rodič, tak chce, aby to dítě mělo co největší vědomosti a umělo si poradit. Ten rodič asi nemůže být sobecký.

Přezkušující ředitel ZŠ, 45 let, zkušenost: 2 žáci v DV

Měli jsme před dvěma lety dva sourozence v domácím vzdělávání – ve třetí a čtvrté třídě. Mohli se zúčastnit školních akcí a projektů. Před pololetím jsme je slovně i testem dva až tři dny prozkoušeli. Rodiče nám děti slovně hodnotili a my jsme se s tím většinou ztotožnili, nebo to jemně upravili.

Tyto děti jsou, podle mé zkušenosti, v pohodě, mají velký přehled. Nejistili jsme, že by jim něco scházelo, ani mezi vrstevníky se nechovaly nijak odlišně. Jediné, co vidím, že by mohlo být limitující je, že je rodič podnítl jen v tom, na co je sám zaměřený. Úkolem nás učitelů je rozvíjet děti všestranně.

Učitelky MŠ:

Učitelka MŠ, 54 let, zkušenost: 2 děti

My jsme zažili velmi dobrou spolupráci s maminkou těchto dětí. První dítě mělo sociální problémy, ale to byla otázka povahy. Co se týká vzdělávání, tak mi přijde výuka doma super. Maminka se zapojovala do aktivit MŠ, chodila s námi na výlety apod. Využívala také kroužky, které naše školka nabízí.

Druhá holčička byla úplně bezproblémové dítě. Do kolektivu dítě stejně jednou musí. Vidím domácí školu jako pozitivní přínos pro dítě.

Příjemná byla i zpětná vazba od maminky. Když dítě ukončilo docházku do MŠ, přišla nám osobně poděkovat, že byla spokojena s výstupem. S tím, jak je dítě připraveno na školu. To se mi stává málokdy.

Ředitelka MŠ, 48 let, zkušenost: 2 děti

My přistupujeme stejně ke všem dětem, neděláme rozdíly. Poprvé jsem ani nevěděla, že půjde dítě do domácí školy. Stejně bych k němu nepřistupovala jinak.

Vzpomínám si, že jsem té mamince doporučila pro syna odklad. Po stránce intelektu bylo vše v naprostém pořádku, jednalo se spíš o sebevědomí. To mívá víc dětí. Některým ten rok navíc ve školce podle mých zkušeností výrazně pomůže. Když jsem ale zjistila, že se bude učit doma, důvěřovala jsem mamince, že si s ním poradí. Maminka ho zná nejlépe.

Domácí výuku neodsuzuji, nevím, jak je to potom se zařazením dítěte do vyšších ročníků. Myslím si, že může být to dítě ochuzeno o aktivity ve třídě. Jedináčkovi bych domácí výuku asi nedoporučila. Tady jsem věděla, že jde o větší rodinu. Ještě mě napadá, že dítě má model pouze jedné, tedy své rodiny. Jinak si vzpomínám, že se ten chlapec choval úplně jako normální dítě.

Učitelka MŠ, křesťanské třídy, 39 let, zkušenost: 1 dítě

Z počátku se do školky Jiříkovi moc nechtělo. Byl plačtivý a odloučení od rodičů pro něj bylo velice těžké. Neměl moc zájem zapojovat se do různých činností, spíše jen pozoroval dění z povzdálí. Avšak toto chování bývá u nově příchozích dětí normální. Nějaký čas trvá, než se zadaptují a zvyknou si na nový denní režim. Vše je individuální.

Na začátku s ním zůstávali rodiče ve třídě, aby jeho zvykání na nové prostředí, kamarády a dospělé probíhalo v co největší pohodě. S rodiči jsme se také dohodli, že Jiřík bude mateřskou školu navštěvovat pouze určité dny. V posledním roce předškolní docházky se to ustálilo na 3 dnech týdně, pondělí až středa.

Pokud však byla ve školce nějaká akce, nebyl problém, aby se jí Jiřík také účastnil. V posledním školním roce Jiřík vyhledával spíše hry s mladšími dětmi nebo naopak dospělé. Byl velice šikovný, vnímavý, komunikativní. Zajímal se hlavně o elektronické přístroje, o kterých měl přehled, tedy o jejich fungování. A zahrnoval nás zajímavými informacemi o nich. Bylo vidět, že se mu doma hodně věnují a povídají si s ním o různých věcech.

Nevšimly jsme si žádného zásadního rozdílu mezi dětmi, které po absolvování předškolního zařízení nastoupili do ZŠ či dítětem, které začalo navštěvovat domácí školu. Nemůžeme však posoudit, jaký bude přechod z domácí školy do školy státní v pozdějším věku dítěte.